

Голас Радзімы

№ 31
(2381)

4 жніўня 1994 г. Выдаецца з 1955 г.
Цана 200 рублёў.

ЖЫЦЦЁ І ЛЁС Таццяны ЗОРЫНАЙ

ЧАЛАВЕК: ТВАРЭННЕ БОЖАЕ ЦІ БЯЗДУМНАЯ МАШЫНА?

Сустрэкаюцца лёсы, даведваюцца пра якія, думаеш: напэўна менавіта гэтую асобу абраў Бог, каб правярць чалавека на трываласць, выветліць, што можа вынесці яго самае дасканалае тварэнне. Такая думка ўзнікла ў мяне, калі я слухала Таццяну Зорыну.

Нарадзілася Таццяна Рыгораўна ў вёсцы, працаваць пачала рана і ахвотна, але аднойчы маці, гледзячы, як яе любімая дачка, нібы дарослая, завіхаецца на калгаснай ферме, пашкадавала яе і параіла: едзь, дачушка, у горад, можа там лягчэй будзе. Паслухмяная Таня ў горад сапраўды падалася, але матчына парада жыццё ёй не аблягчыла і шчасця не прынесла. Сапраўды, аднаму, дзе б ні працаваў і што б ні рабіў, паўсюль шчасціць будзе, другому -- наадварот, як бы ні склаліся абставіны, наканаваў прайсці ўсё нялёгкае шлях жыццёвых выпрабаванняў. Так што і ў горадзе, куды многія вяскоўцы адпраўляюць сваіх дзяцей па лёгкі хлеб, Таццяна Зорына ўмудрылася набыць зусім не жаночую прафесію электразваршчыцы. У трэсце Белэнергмантаж, які зараз завецца канцэрнам па энергетычнаму будаўніцтву і будаўнічай індустрыі, яна працавала трыццаць пяць гадоў. Спачатку ўсё складалася быццам бы няболага. Выйшла замуж за хлопца, які працаваў у гэтым жа трэсце, нарадзіла дваіх дзяцей, цяжкая прафесія маладой і здаровай жанчыне падавалася не такой ужо і складанай, ды і ўласцівае маладосці пад-

манлівае адчуванне, што наперадзе ўсё жыццё, дапамагала не заўважаць бытавую неўладкаванасць і іншыя праблемы. Але аднойчы ўсё скончылася. Муж Таццяны Рыгораўны загінуў страшна і недарэчна. Разам з сябрамі ў навалініцу на подцы вяртаўся дамоў з аб'екта, на якім працавалі. Маланка трапіла ў лодку. Так іх усіх потым і знайшлі -- на дне ракі сядзелі, гэтай самай лодкай накрывыты. Вось і засталася Таццяна Зорына маладой удавой з двума малымі дзецьмі. Ці трэба гаварыць, якім было тады яе жыццё? "Хто пра што Бога маліў, -- успамінае Таццяна Рыгораўна, -- а ў мяне, здаецца, толькі адна просьба да яго і была -- выспацца..." Але час ішоў, сустрэўся Таццяне добры чалавек, таксама працаваў у трэсце, і яны пажаніліся. Неўзабаве нарадзілася яшчэ трое дзяцей, і ўрэшце трэст вырашыў "ашчэлівіць" сваіх супрацоўнікаў -- выдзеліў ім у Гомелі ажно трохпакаёвую кватэру. Як ні тлумачыла Таццяна Рыгораўна начальству, што сямі чалавекам на сарака квадратных метрах будзе цесна, як ні прасіла адразу да гэтай кватэры яшчэ адну двухпакаёвую -- яе і слухаць не хацелі, і тлумачылі ў адказ, што трэба быць больш сціплай і думаць пра іншых, у прыватнасці, пра тое ж начальства і маладых спецыялістаў, якім таксама няма дзе жыць. Таццяна Рыгораўна ўспоміла, што некалі таксама была маладым спецыялістам, але нікому ў той час не прыйшло ў галаву паклапаціцца пра яе. Успоміла і пра тое, як

безадмоўна ездзіла ў камандзіроўкі, нягледзячы на пяцёра малых дзяцей, і пра тое, як на Лукомльскай ДРЭС яна, цяжарная, адмовілася ад лёгкай працы, на якую мела права па закону, і выйшла з дэкрэтнага водпуску ўсяго праз два месяцы пасля нараджэння дзіцяці, таму што была брыгадзірам і адчувала сябе адказнай за трасу, якую вяла. Але ўспаміны Таццяны Рыгораўны не цікавілі нікога, акрамя яе самой.

З другім мужам жыццё не складалася, але добрыя адносіны захаваліся. Грошы на дзіцей да сылаў, бачыўся з імі, пакуль не напаткала новая бяда. Год таму ён, удзельнік ліквідацыі аварыі на Чарнобыльскай АЭС, прыхаў да іх і паведаміў пра свой страшны дыягназ -- рак. Таццяна Рыгораўна спачатку не павярнула, але пухліна пачала расці, мужу зрабілі аперацыю. І ў самой Таццяны Рыгораўны ўзніклі сур'ёзныя праблемы са здароўем. Адбіліся вынікі цяжкай траўмы, атрыманай пры падзенні з шасціметровай вышыні, дыябет, хвароба сэрца, не так даўно яе паставілі на ўлік у анкалагічным дыспансеры. Ці трэба здзіўляцца, што гомельскія ўрачы параілі жанчыне як мага хутчэй пакінуць горад, які закранула чарнобыльская бяда. Так і атрымалася, што двое старэйшых дзяцей засталіся ў Гомелі, а Таццяна Рыгораўна ўзяла доўгатэрміновую камандзіроўку, траіх малодшых, самыя неабходныя рэчы і адправілася ў Мінск.

[Заканчэнне на 3-й стар.]

27 ЛІПЕНЯ - ДЗЕНЬ НЕЗАЛЕЖНАСЦІ

РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

Дзве падзеі, што папярэднічалі 4-й гадавіне з Дня абвяшчэння незалежнасці нашай дзяржавы, маюць, на мой погляд, не толькі сімвалічнае значэнне. Яны сведчаць пра тое, што на злосць ці насуперак усім рэакцыйным інтэрнацыяналісцкім сілам працэс суверэнізацыі не спыніцца.

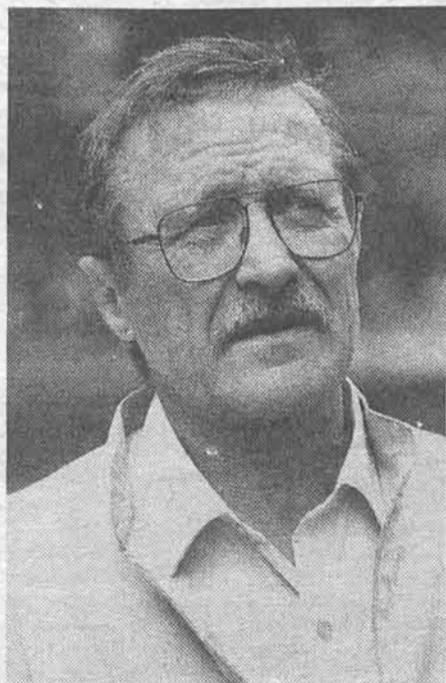
Першая з падзей адбылася 22 ліпеня, якраз на другі дзень пасля прыняцця прэзідэнтам Беларусі А. Лукашэнкам прысягі на вернасць свайму народу.

[Заканчэнне на 3-й стар.]

Генадзю ГАРБУКУ —

60 ГАДОЎ

ПРАФЕСІЯ І ЯЕ ТАЯМНІЦЫ

Спектакль "Людзі на балоце" -- залаты фонд Нацыянальнага акадэмічнага тэатра імя Янкі Купалы, яго класіка. З нараджэннем гэтай пастаноўкі звязана многае ў творчасці народнага артыста рэспублікі Генадзя Гарбука, хоць сустрэча з мележаўскай "Палескай хронікай" пачалася значна раней. Была радзёпастаноўка, потым тэлеспектакль, у якім яго работа адзначана Дзяржаўнай прэміяй Беларусі.

-- Роля Васіля Дзятліка мне вельмі дарагая, -- гаворыць артыст. -- Яна ў маім творчым жыцці -- першая вялікая ўдача. Што ні раблю, усё параўноўваю з Васілём...

[Заканчэнне на 7-й стар.]

НОСЬБІТ ПРАМЯНІСТАЙ

БЕЛАРУСКАЙ ІДЭІ

"ЧАМУ АДСТУПНІКАЎ У НАС ТАК МНОГА?"

Цяпер, безумоўна, будзе дарэчы ўспомніць добрым словам імя чалавека, які справе стварэння незалежнай беларускай дзяржавы прысвяціў усё сваё жыццё. Гэта вядомы дзеяч беларускага нацыянальнага руху, прэзідэнт Рады Беларускай Народнай Рэспублікі Пётр Крэчэўскі, паэт і публіцыст.

Нарадзіўся Пётр Крэчэўскі 7 жніўня 1879 года ў сям'і дзяка сельскага прыходу Кобрынскага павета былой Гродзенскай губерні. У 1902 годзе ён скончыў Віленскую духоўную семінарыю, на працягу сямі

гадоў працаваў настаўнікам у Бела-стоцкім і Ваўкавыскім паветах. У 1909 годзе ён вырашыў змяніць сваю прафесію і паступіў на працу ў Віленскі дзяржаўны банк. У якасці інспектара дробнага крэдыту ён працаваў да самай вайны. У гэты час Пётр Крэчэўскі пісаў вершы, прасякнутыя лірыкай кахання. (Рукапіс іх захоўваецца ў аддзеле рукапісаў ЦНБ АН Беларусі). Напісаны яны былі на рускай мове. Вось адзін з вершаў, датаваны 3 студзеня 1914 года:

[Заканчэнне на 6-й стар.]

ПАДЗЕІ ЛЮДЗІ ФАКТЫ

З ПРЭЗІДЭНЦКАЙ КАНЦЫЛЯРЫІ

СТВОРАНА АДМІНІСТРАЦЫЯ

Прэзідэнт Рэспублікі Беларусь Аляксандр Лукашэнка падпісаў Указ аб стварэнні адміністрацыі Прэзідэнта. Кіраўніком адміністрацыі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь назначаны Леанід Сініцын, які раней працаваў намеснікам старшыні Пастаяннай камісіі Вярхоўнага Савета па пытаннях архітэктуры, будаўніцтва, вытворчасці будаўнічых матэрыялаў і жыллёва-камунальнай гаспадаркі вёскі і горада. У час выбарчай кампаніі Леанід Сініцын ўзначальваў штаб кандыдата ў Прэзідэнт Рэспублікі Аляксандра Лукашэнкі.

Леаніду Сініцыну, як і Прэзідэнту, сорак гадоў. Ён інжынер-будаўнік па прафесіі. У Вярхоўны Савет выбіраўся, калі быў галоўным інжынерам трэста № 17 магілёўскага “Лаўсанбуда”.

ПРЫЗНАЧЭННІ

ПЕРШЫЯ ўКАЗЫ — КАДРАВЫЯ

Прэзідэнт Беларусі Аляксандр Лукашэнка падпісаў першыя ўказы. Яны датычацца назначэнняў прэм’ера, віцэ-прэм’ераў і некаторых міністраў. Як вядома, ўзначаліць новы Кабінет міністраў Міхаіл Чыгір, намеснікам яго сталі Уладзімір Гаржун, Віктар Ганчар, Міхаіл Мясніковіч і Сяргей Лінг. Апошнія двое са старой каманды В. Кебіча. Па рашэнню прэзідэнта і з адабрэння парламента Міністэрства абароны ўзначаліць Анатоль Кастэнка, Міністэрства ўнутраных спраў — Юрый Захаранка, Камітэт дзяржаўнай бяспекі — Уладзімір Ягораў, Міністэрства замежных спраў — Уладзімір Сянько, былы пасол Беларусі ў Вялікабрытаніі.

“Сёння як ніколі неабходна адзінства дзяржавы і грамадства. Ёсць разыходжанні — і немальва — у спосабах і сродках дасягнення праграмных мэт, якія прапануюцца рознымі партыямі і рухамі. Таму, калі ўсе партыі змогуць дасягнуць згоды ў галоўным, што складае нацыянальны інтарэс, то несупадзенні ў пытаннях тактыкі дзеянняў не будуць перашкодай агульнай справе (было б жаданне супрацоўнічаць). Неабходна падумаць над распрацоўкай механізмаў з’яўлення пазіцыі розных сацыяльных сіл, партый і грамадскіх аб’яднанняў, якія адлюстроўваюць іх інтарэсы, механізма рэальнай кансалідацыі грамадства.

Грамадзянская згода павінна датычыцца не толькі партый, але і нацыянальнасцей, і рэлігійных канфесій. Мы ўсе розныя, але ў нас адна зямля, адна дзяржава. Нам тут жыць. Таму пытанне згоды для нас — пытанне надзвычай важнае і асноватворнае”.

(З выступлення Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь А. ЛУКАШЭНкі на ўрачыстым пасяджэнні, прысвечаным Дню незалежнасці).

ЦЭНЫ

КАБ РАТАВАЦЬ КАЗНУ

Услед за павышэннем закупачных цэн на некаторую сельскагаспадарчую прадукцыю наступала пара і рознічных. На гэты раз збыдзены дзяржаўны бюджэт урад мае намер папраўляць за кошт пераходу на рэалізацыю мяса і мясапрадуктаў па бездатычных цэнах. Таму з 28 ліпеня чарговы раз — пакуль што на 86 працэнтаў — падаражэе свініна, больш чым напалову — ялавічына і на 65 працэнтаў — каўбасныя вырабы.

НАША МАРКА

Для англійскіх моднікаў пастаўляе сваю прадукцыю арэндае прадпрыемства “Гродна-абутак”. Гэта своеасаблівае прызнанне новай маркі, калі ўлічыць, што замежныя гандлёвыя фірмы ведаюць толк у справе.

З задавальненнем набываюць абноўкі прадпрыемства і нашы спажываўцы. Абутак, зроблены ў Гродне, эlegantны, зручны ў нашэнні. Вядома, у многім тэрмізіцы палёт фантазіі мадэльераў састарэлае матэрыяльна і тэхнічна абсталяванне. Сказваецца і недахоп матэрыялаў, у першую чаргу, скуры. Але нават у гэтых умовах гродзенскія абутнікі ўмудраюцца выпускаць прадукцыю, якая задавальвае густы заходніх спажываўцаў.

НА ЗДЫМКУ: у цэху па вырабу спартыўнага абутку.

ПЕРШЫ І АДЗІНЫ

РАТУЮЧЫ ФАУНУ

Поўнае знікненне ў бедных лясах Горацкага раёна Магілёўшчыны многіх відаў жывёл прымусіла кіраўніцтва раёна стварыць у адным з урочышчаў плошчай 1 200 гектараў заказнік-рэзерват, дзе на тры гады забаронена ўсякае паляванне.

Гэта першы і пакуль адзіны заказнік у раёне, дзе лясы займаюць усяго 17 працэнтаў тэрыторыі.

ЭКСУМАЦЫЯ

МОГІЛКІ...

ПАД ПАРКАМ АДПАЧЫНКУ

На тэрыторыі Гомельскага парку культуры і адпачынку праводзяцца работы па эксгумацыі і падрыхтоўцы да перазахавання на радзіме астанкаў 111 загінуўшых італьянцаў.

У гады фашысцкай акупацыі нямецкі бок выкарыстаў частку парку ў якасці могілак.

Раскопкі праходзяць у адпаведнасці з пагадненнем паміж Камітэтам па сацыяльнай ахове ваеннаслужачых пры Савеце Міністраў Беларусі і Міністэрствам абароны Італіі.

САМАЯ СУЧАСНАЯ

КАМП’ЮТЭРНЫ МОСТ

У Беларусі плануецца пачаць вытворчасць самай сучаснай камп’ютэрнай тэхнікі сусветна вядомай англійскай фірмы Ай-сі-эль. Мостам паміж заходнімі тэхналогіямі і нашым рынкам стане Брэсцкі электрамеханічны канцэрн. Менавіта тут ужо ў гэтым годзе будзе сабрана пяць тысяч персанальных камп’ютэраў вядомай маркі.

ВЕСТКІ АДУСЮЛЬ

МІНІСТЭРСТВА сувязі і інфарматыкі Беларусі зацвердзіла палажэнне аб дзяржаўных знаках паштовай аплаты. Цяпер вядомыя палітыкі, дзеячы навукі, культуры і г.д. могуць быць адлюстраваны на канвертах і марках не раней, чым праз 10 год пасля свайго смерці, а таксама да юбілеяў з дня нараджэння, кратных 25. Падзеі гістарычнага значэння, юбілей ўтварэння абласцей, гарадоў, прадпрыемстваў, арганізацый, навучальных устаноў — па датах, кратных 50 гадам.

ПАВОДЛЕ звестак, атрыманых у дзяржаўным мытным камітэце, за другі квартал гэтага года мытныя органы Беларусі завялі больш 3 тысяч спраў на кантрабанду, іншыя адміністрацыйныя правапарушэнні пры праездзе праз дзяржаўную граніцу. Канфіскавана тавараў, каштоўнасцей і грашовых сродкаў на агульную суму, якая перавышае 65 мільёнаў рублёў.

ФЕНОМЕНУ Аляксандра Лукашэнкі, першага прэзідэнта Рэспублікі Беларусь, будзе прысвечана кніга. Пра яго жыццё, грамадска-палітычную дзейнасць і нечаканы прыход да ўлады раскажуць яе старонкі. Аўтарам кнігі мае быць Уладзімір НІСЦЮК, кіраўнік прэс-службы колішняга кандыдата ў прэзідэнты.

ТЭНЗАМЕТРЫЧНЫЯ вагі як стацыянарныя, так і настольныя пачаў выпускаць мінскі завод “Эталон”. Гэты маленькі цуд айчынай электронікі можа працаваць з персанальнымі камп’ютэрамі. “Эталон” — адзінае ў Беларусі прадпрыемства, якое вырабляе высокавымеральную апаратуру сусветнага ўзроўню.

НАТАТКІ З НАГОДЫ

КАМУ ВЕРЫЦЬ: НЯБЕСНЫМ ЗОРКАМ ЦІ ЗЯМНЫМ ПАЛІТЫКАМ?

Скажу шчыра, асабіста я Аляксандра Лукашэнку на прэзідэнцкіх выбарах выкрэслівала з бюлетэняў і ў першым, і ў другім туры галасавання. Нават чыста знешне мне не падабалася яго нервонасць, насцярожвалі бясконцыя перадыбарныя “крымінальна-псіхалагічныя” інцыдэнты, што здараліся з ім амаль ці не кожны дзень, выклікала недаўменне тая ўпартасць, з якой прэтэндэнт у першыя вытрымаем прэзідэнты дэманстратыўна насіў на лацкане ўсіх сваіх касцюмаў “саўдэпаўскі” беларускі значок... Сёння я шчыра спадзяюся, што ў яго нешта атрымаецца, што ў рэшце рэшт казка пра каліфа на гадзіну будзе не пра яго і наш кароль, прабацце, прэзідэнт, не акажацца, яшчэ раз прабацце, голым... І гэта не таму, што я вось так адразу пасля выбараў “закахалася” ў яго. Не, проста мы ўсе, мабыць, больш не вытрымаем новых расчараванняў, падману і чарговых выбараў. Калі зноў выявіцца, што спадзяванні людзей марныя, псіхалагічна-маральнаму стану ўсяго нашага грамадства будзе нанесены страшэнны ўдар. Вы толькі паглядзіце: у другім туры за Аляксандра Лукашэнку прагаласавала восемдзесят працэнтаў (!) выбаршчыкаў: стомленыя людзі паверылі яму, як дзеці малым, і падмануць іх цяпер — гэта тое ж, што падмануць дзіця. Так, народ умее вельмі моцна любіць, але можа таксама моцна і ненавідзець. А ад любові да нянавісці, як вядома, адзін крок, асабліва ў палітыцы. І прыкладу гэтаму хапае.

Інаўгурацыя першага беларускага прэзідэнта на пятнаццаці сесіі Вярхоўнага Савета Беларусі пакінула вельмі сціплае ўражанне. Мне падалося, што ва ўсёй (дарэчы, бітком набітай) зале пасяджэнняў хваліваюся толькі адзін чалавек — сам Аляксандр Лукашэнка, астатнія глядзелі з цікаўнасцю, не больш таго. З прывітальнымі словамі выступілі нешматлікія замежныя госці — прадстаўнікі кіруючых колаў Расіі, Польшчы, Літвы, Малдовы і Грузіі. Шэраг краін былі прадстаўлены пасламі. Ну, а каб “мышы” — прэзідэнцкая каманда — не драмалі, адразу пасля гасцей выступіў “кот” — Зянон Пазьняк, які сваёй віншавальнай прамовай даў зразумець, што апазіцыя нікуды не падзелася і працягвае палітычную барацьбу. Пасля З. Пазьняка шэраг традыцыйных запытаў новаспечанаму прэзідэнту зрабіў дэпутат, грамадзец Алег Трусаў. Кропку ж у віншаваннях з боку нядаўняга калега па парламента паставіў дэпутат ад інвалідаў Нятэлькін, які слёзна прасіў прысутнага ў зале расійскага віцэ-прэм’ера Шохіна хутчэй узяць Беларусь пад сваю апеку, а то, маўляў, зусім прападаем, няшчасныя, а прэзідэнта Лукашэнку — ці не першым сваім указам надаць рускай мове статус дзяржаўнай.

Значна больш за саму інаўгурацыю прысутных цікавілі маючыя хутка адбыцца кадравыя змены ў Кабінёце міністраў. Абмяркоўваліся старыя і новыя імёны, у некаторых гэты занятак выклікаў чыста “спартыўны” інтарэс, нехта ж з заміраннем сэрца спрабаваў “пралічыць” свае шанцы атрымаць кавалачак уладнага пірага. Галоўныя вынікі ўжо вядомыя, хаця працэс дзяльбы яшчэ, здаецца, не скончыўся.

На другі дзень работы сесіі, калі Вярхоўны Савет зацвярджаў новага кіраўніка Кабінета міністраў і ключавых міністраў, прапанаваны прэзідэнтам, Аляксандар Лукашэнка літаральна ззяў: практычна ўсе яго кандыдатуры прайшлі праз парламент, як па маслу. Дэпутаты “завалілі” толькі Д. Булахава на пасаду старшыні Канстытуцыйнага суда. Мне здаецца, тут адыгралі сваю ролю не толькі малады ўзрост прэтэндэнта, але і тое, што ў біяграфіі гэтага юрыста ёсць трагічны эпізод, звязаны з аўтамабільнай катастрофай, у выніку якой загінуў чалавек. Следства прыйшло да заключэння, што Д. Булахаў, які вёў машыну, не вінаваты, і гэта сёння ніхто не ставіць пад сумненне. Але, магчыма, дэпутаты вырашылі, што фігура старшыні Канстытуцыйнага суда настолькі значная, што ніводзін негатыўны момант не павінен быць звязаны з ёю.

Сярод прызначаных на пасады ёсць людзі новыя, але хапае і функцыянераў з былога ўрада. Урэшце, гэта і зразумела, кіраваць дзяржавай — таксама прафесія, якой трэба доўга вучыцца, і калі сёння новы прэзідэнт “прагоніць” усіх старых чыноўнікаў, а на іх месца паставіць зусім новых людзей, як гэтага вельмі хацелася б некаторым нашым грамадзянам, краіну напаткае параліч. Тут галоўнае не памыліцца, каго пакінуць, а ад чых паслуг рашуча адмовіцца.

Дарэчы, яшчэ пра “новых” людзей... Хочаце верце, хочаце не, але са здзіўленнем магу канстатаваць, што некалькі год назад у перыяд, так бы мовіць, астралагічна-палітычнага буму недзе прачыталася, што ў Беларусі на чале дзяржавы стане чалавек зусім новы, чалавек са старані, і што яму наканаваны поспех. Першая частка прадказання збылася, сталася зусім нямнога: трэба, каб і ў другой яго частцы непрадказальныя зоркі нас не падвялі, бо апошнім часам мы неж прызвычаліся больш верыць ім, чым абцяцанням палітыкаў.

Галіна УЛІЦЭНАК.

27 ЛІПЕНЯ — ДЗЕНЬ НЕЗАЛЕЖНАСЦІ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

[Заканчэнне.
Пачатак на 1-й стар.]

На Доме ўрада нарэшце пад бел-чырвона-белым сцягам замест герба колішняй БССР размясцілася і ўмацавалася “Пагоня”. І гэта ў той няпэўны час, калі можна было чакаць усяга, калі розныя “славянскія саборы”, “саюзы афіцэраў” ды апантанія ў сваёй антыбеларускай зацягасці ветэранскія суполкі заклікалі вышэйшасці ўладу скасаваць новыя сімвалы Рэспублікі Беларусь, увесці афіцыйна двухмоўе, вярнуцца пад сцягі “единого и нерушимого” Союза ССР.

Усё-такі -- не стрымаць імклівы бег верніка!

Кола гісторыі не павярнуць назад! А другая падзея -- гэта Зварот Прэзідыума Вярхоўнага Савета Рэспублікі Беларусь “Захаваць і ўмацаваць суверэнітэт краіны”. У ім ёсць радкі, якія мне хочацца прывесці: “У тым, што адбылося 27 ліпеня, ёсць сваё гістарычнае справядлівае.”

Ідэя незалежнасці -- дзяржаўнай, палітычнай, нацыянальнай -- мае на Беларусі тысячагадовую гісторыю. Яна адлюстравана ў статутах Вялікага Княства Літоўскага, статутных граматах Беларускай Народнай Рэспублікі [падкрэслена мною. -- Я.Г.], Канстытуцыі БССР і замацавана новай Канстытуцыяй Рэспублікі Беларусь.

У такім кантэксце, афіцыйным, станючая ацэнка ролі ў гісторыі нашай дзяржавы Беларускай Народнай Рэспублікі даецца, ба-

дай што, упершыню. І гэта -- чешыць, бо праўда і аб’ектыўнасць адольваюць ідэалагічную цемру. Яшчэ адзін крок, а ён, веру, будзе зроблены -- і беларусы атрымаюць магчымасць на дзяржаўным узроўні адзначыць Дзень 25 Сакавіка.

А сёлета чацвёртай гадавіна Дня незалежнасці Беларусі прайшла па усёй дзяржаве. Прайшла, можа, залішне сціпла і спакойна. З традыцыйным ускладненнем кветак да помнікаў ахвярам Вялікай Айчыннай вайны. І ў гэтым Дзень незалежнасці нічым не адрозніваецца ад нядаўняга Дня вызвалення ад нямецкіх акупантаў. Няма пакуль у нас ні адмысловых месцаў, ні адмысловых сцэнарыяў святкавання Дня незалежнасці. Няма традыцый, нарэшце.

Але ўсё гэта, веру, будзе, бо мы маем усю магчымасць, як гаворыцца ў згаданым Звароце Прэзідыума Вярхоўнага Савета да суаічыннікаў, пабудоваць “дэмакратычную, правую і гарманічна ўладкаваную еўрапейскую дзяржаву”.

Дапамажы нам, Божа!

Ян ПЛУЦЕВІЧ.

НА ЗДЫМКАХ: цень верніка з “Пагоні” накрывае герб БССР (першая старонка); святкаванне Дня незалежнасці ў сталіцы Беларусі, афіцыйнае ўскладанне кветак да помніка-абеліска на плошчы Перамогі прэзідэнтам Беларусі А. ЛУКАШЭНКАМ: калона БНФ на праспекце Ф. Скарыны; удзельнікі святкавання.

Фота Віктара СТАВЕРА.

ЧАЛАВЕК: ТВАРЭННЕ БОЖАЕ ЦІ БЯЗДУМНАЯ МАШЫНА?

[Заканчэнне.
Пачатак на 1-й стар.]

Тут яна атрымала маленькі пакойчык у інтэрнаце і шмат непрыемнасцей, якія зрабілі невыносным і без таго цяжкае жыццё жанчыны. Справа ў тым, што Таццяну Рыгораўну з дзецьмі з пакойчыка высяляюць. А пачалося гэта пасля таго, як жанчыне па стану здароўя далі трэцюю групу інваліднасці. І зноў спрабавала растлумачыць начальству Зорына, што ёй, хвораму чалавеку, інваліду, лепш было б застацца тут, тым больш, што гомельская кватэра даўно занятая, бо старэйшыя дзеці ажаніліся і маюць сваіх дзяцей, але слухаць яе не хочучы, затое шлюць пісьмы, у якіх пагражаюць звярнуцца ў народны суд з іскам аб высяленні з інтэрната і спягнанні ў прымусовым парадку платы за пражыванне ў інтэрнаце.

...“У прымусовым парадку”... “праз суд”... Калі чытаеш гэтыя словы, складаецца ўражанне, што размова ідзе пра сапраўднага злачынцу, а не пра маці пецярных дзяцей, якая ўсё сваё жыццё працавала на трэст. Што ж тычыцца платы за пражыванне, то з Таццяны Рыгораўны яе патрабуюць, але колькі трэба плаціць, не гавораць: баяцца, што, даведаўшыся пра дакладную суму, яна пачне паўсюль хадзіць і прасіць аб дапамозе. Шчыра кажучы, ёсць нешта нават непрыстойнае ў адносінах кіраўніцтва трэста да сваёй супрацоўніцы: пакуль магла працаваць, пакуль была патрэбна, закрывалі вочы і на тое, што жыве ў Мінску без прапіскі, і пакойчык у інтэрнаце займаць дазвалялі, і ў Гомель не гналі. Як толькі пагоршыўся стан здароўя, атрымала яна групу інваліднасці і не магла працаваць, як раней, і пакойчык адразу спатрэбіўся, і без прапіскі, аказваецца, немагчыма...”

Гартаю працоўную кніжку Зорынай. “У гонар 57-й гадавіны Вялікага Кастрычніка ўзнагароджана ганаровай граматай упраўлення”... “У гонар 60-годдзя Дзяржаўнага плана электрыфікацыі Расіі ўзнагароджана грашовай прэміяй”... “За выдатныя працоўныя поспехі”, “За высокія паказчыкі ў перадамайскім саборніцтве”... Але ж больш за ўсё ўзнагарод у прадстаўніцы нежаночай прафесіі Таццяны Зорынай да Міжнароднага жаночага дня 8 Сакавіка. Разумен, што ўзнагароды, прэміі і падзякі сёння нічога не значаць, але ж гэта не ганаровыя зоркі, якія давалі да юбілеяў, гэта высокія адзнакі цяжкай працы, якую ўсё сваё жыццё добрасумленна рабіла гэтая жанчына.

Зараз Таццяна Зорына не працуе, бо пасля таго, як замест трэцяй групы інваліднасці атрымала другую, яе адправілі на пенсію. У той дзень яна, як заўсёды, прыйшла на завод металаканструкцый, дзе даводзілася тады працаваць, але ж у адзінаццаць гадзін да яе прыйшлі начальнік цэха са сваім памочнікам з нейкай паперай і запатрабавалі, каб яна хутка прачытала яе і распісалася. Не адразу Таццяна Рыгораўна зразумела, што гэта чарговы загад аб высяленні яе з дзецьмі з інтэрната.

Падпісваць загад яна адмовілася. Але начальнік участка настойваў. Таццяна Рыгораўна адмаўлялася, напружанне расло, і проста тут, у цэху, з ёю здарыўся той самы інсульт, пасля якога нестара яшчэ жанчына стала інвалідам другой групы і так ужо і не вярнулася да працы.

Вось такая гісторыя жыцця. У нечым трагічная, у нечым тыповая. Гэта Таццяна Зорына заўсёды будавала канкрэтныя аб’екты з канкрэтнымі назвамі, дакладна ведала свой участак працы, мэты і канчатковы вынік. Што ж тычыцца дзяржавы, то яна дзесяцігоддзямі будавала няба-

чаную дагэтуль у свеце ідэалагічную і сацыяльную сістэму са штучна вызначанымі мэтамі і сродкамі іх дасягнення. У выніку пацярпела Таццяна Зорына, якая рабіла канкрэтную справу. Што тычыцца дзяржавы, то яна і сёння, здаецца, нешта будзе, але нават не спрабуе знайсці назву таму, да чаго зараз імкнецца.

Калі я слухала Таццяну Рыгораўну, мяне не пакідала думка аб людзях, якія ўсе 35 гадоў, што працавала Зорына ў трэсце, выкарыстоўвалі яе, як прыбор ці неабходны матэрыял, а калі тэрмін карыстання скончыўся і машына пачала даваць збоі, выкінулі яе на сметнік і замянілі на новую. Помніцца, будаўнікі светлай будучыні імкнуліся да стварэння новага чалавека. І вырашалі гэту задачу не абы-як, а пісьменна, планамерна і мэтанакіравана. Рызыкун сцвярджаць, што вынік перавысіў чаканні. Не так даўно выпадкова трапіў у рукі надзвычай цікавы дакумент -- некалі “цалкам сакрэтны” Указ ад 2 чэрвеня 1947 года, апублікаваны ў эстонскім часопісе “Радуга” N 11 за 1990 год, які ў многім тлумачыць наша сённяшняе (баюся, што і заўтрашняе) жыццё. Вось некалькі цытат з яго. Пункт 18: “Трэба паставіць справу так, каб толькі тыя работнікі і кіраўнікі маглі павышацца на пасадах, якія... не здольныя аналізаваць праблемы, што выходзяць за межы іх непасрэднага кола дзейнасці”. Ці не праўда, узнікае лёгкае пачуццё нерэальнасці, калі чытаеш гэты дакумент. Няўжо ж можна было ўсур’ез пісаць такія рэчы, ды яшчэ і ў форме загада? Аднак пойдзем далей. Пункт 19 таго ж Указа: гэтыя кіраўнікоў “трэба паставіць ва ўмовы, якія кампраметавалі б іх у ваках падначаленых, з тым каб адрэзаць ім шлях вяртання ў першапачатковае асяроддзе”. Але ж думаю, што іх наўмысна кампраметавалі і не даводзілася, бо чалавек, з якога спрабавалі зрабіць спецыяліста згодна з пунктам 43, з бляскам рабіў гэта сам: “У ВНУ павінны прымацца ў першую чаргу людзі з самых ніжэйшых сапеў насельніцтва, для якіх мэта -- не атрыманне глыбокіх прафесійных ведаў, а толькі дыплам”.

І яшчэ адна, апошняя цытата з Указа, нібы ўзятая з вядомага рамана Джорджа Оруэла “1984”: “На працоўных месцах трэба паклапаціцца аб зняцці з пасады кіруючых спецыялістаў і замяніць іх малаадукаванымі і не маючымі спецыяльных ведаў працоўнымі”.

Здаецца, што ў нашай краіне глабальнага невыканання ўказаў зверху менавіта гэтаму, цалкам сакрэтнаму, надзвычай пашчасціла, і выхаваныя на яго незабыўных пунктах начальнікі дагэтуль працягваюць кіраваць не толькі эканомікай, але і ўсім нашым жыццём. І машына, якая была запушчана шмат дзесяцігоддзям таму, працягвае паспяхова дзейнічаць, паглынаючы новыя ахвяры і абыякава пазбаўляючыся ад адпрацаваўшага свае і стаўшага непатрэбным чалавечага матэрыялу. Сведчанне таму -- лёс Таццяны Зорынай, электразваршчыцы пятага разрада з трыццацігадовым працоўным стажам, інваліда другой групы, маці пецярных дзяцей, якая ўжо пайшла на пенсію, але так і не нажыла нават свайго кута. Сведчанне таму -- лёс кожнага, хто сумленна працаваў усё жыццё, а зараз мае толькі на хлеб і адчувае сябе нікому не патрэбным. Сведчанне таму -- мы самі.

Вераніка ЧАРКАСАВА.

3 ГІСТОРЫІ БЕЖАНСКІХ АРГАНІЗАЦЫЙ

БЕЛАРУСЫ НА АБШАРАХ РАСІІ

Моладзь спрабавала зрэалізаваць свае адраджэнскія памкненні, аб'ядноўваючыся ў рознага кшталту арганізацыі. Так, увесну 1918 года ў Калуге паўстаў Гурток беларускай сацыялістычнай моладзі. Статутнай мэтай яго было “развіццё Беларускай нацыянальна-сацыялістычнай ідэі паміж Беларусамі”. На тыя часы “сацыялістычнымі” называліся самыя розныя палітычныя плыні і групы — ад эсэраў і меншавікоў да анархістаў. Наўрад ці сябры гуртка арыентаваліся на пэўную палітычную і сацыяльную дактрыну, але хутчэй за ўсё гэтым назовам задэкларавалі сваю прыхільнасць да ідэі пабудовы сацыяльна справядлівага грамадства. Паводле статута, сябры гуртка павінны былі “по скольку хто можэ... гаварыць паміж сабой па-беларуску дзеля практычнага пазнання роднай мовы і памагаць адзін аднаму”.

У складзе ГБСМ існавалі драматычная, культурна-асветная, гістарычная, агітацыйная і народнага штукарства секцыі, якія адпаведна свайму профілю падзілі імпрэзы для гурткоўцаў і наогул для ўсіх беларусаў Калугі. У расійскім горадзе на рацэ Ака вобраз далёкай Беларусі натхняў юных гурткоўцаў да працы сярод суродзічаў, каб духова з'яднаць іх ды дапамагчы ім перажыць злыбяды выгнання.

Вышэйшым органам ГБСМ прызнаваўся агульны сход сяброў. Выканаўчымі органамі гуртка, паводле статута, былі Рада выбарных і Урад, старшынстваў у якіх Янка Крыўка. Гэты чалавек да вайны жыў поблізу Вільні, пісаў допісы на сельскагаспадарчыя тэмы ў беларускі часопіс “Саха”. На пачатку вайны яго мабілізавалі ў расійскае войска. Письменніца Зоська Верас у сваіх дзённіках запісаў пад назваю “Менск” згадала Я. Крыўку сярод дзеячаў мінскага аддзялення Беларускага таварыства дапамогі пацярпелым ад вайны.

“Не помню ўжо, як з'явіўся ў нас новы беларус -- Янка Крыўка, віленчук, а ў той час у войску -- фельдфебель пяхоты, -- пісала яна, успамінаючы 1916--1917 гады. -- Што да яго беларускасці, то не такі ён быў вельмі сведамы. Гаварыў дрэнна, хоць стараўся як мог. Але неяк пацягнула яго да нас, і ўвесь вольны час праводзіў з намі. А чалавек быў цікавы -- універсальны. Да яго можна было зварочацца з рознымі справамі, і дробнымі, і паважнымі, на ўсе знаходзіў раду, у кожным выпадку дапамогі. Ці то дастаць мукі для староўкі, ці адрамантаваць машынку да пісання і г.д. А нам, дзяўчатам,

Працяг. Пачатак у № 30.

радзіў, як пашыць сукенку ці якія купіць пантофлі, і крыўкі яго мы баяліся, як агню. Шмат Крыўка памог сёстрам Бядулі асвоіцца з гарадскім жыццём і яго вымогамі”. Паводле ўспамінаў, Янка Крыўка наведваў і мінскі клуб “Беларуская хатка”, дапамагаў у арганізацыі Беларускага дзіцячага прытулку. “Як заўсёды, дзе бяда, з'яўляўся Янка Крыўка!” -- рэзюмавала Зоська Верас.

Віхуры вайны, відаць, закінулі Янку Крыўку ў Калугу, дзе выпала яму ўзначаліць гурток моладзі. Відавочна, знаходжанне ў асяроддзі мінскіх адраджэнцаў значна паўплывала на развіццё яго нацыянальна-свядомасці і нават надало яму лідарскага імпульсу. Надта паказальна, што ўся дакументацыя гуртка вялася па-беларуску.

Увесну 1918 года, паводле архіўных дакументаў, гурток звязаўся з Белнацкомам і атрымаў ад апошняга рэгістрацыю 30 траўня. Афіцыйным адрасам ГБСМ быў дом N 8 па вуліцы Васкрасенскай і дом на рагу вуліц Казанскай і Вераб'ёўскай.

На гэтым выэрпваюцца вядомыя факты з дзейнасці Гуртка беларускай сацыялістычнай моладзі.

Вядома толькі, што ў 20-х гадах Янка Крыўка жыў у мястэчку (хутары?) Кучкурышкі каля Вільні. Ён жа друкаваўся ў заходнебеларускіх выданнях з артыкуламі на сельскагаспадарчыя тэмы.

ВУЧНЁўСКАЯ БЕЛАРУСКАЯ ГРАМАДА (КАЛУГА)

Паралельна з Гуртком беларускай сацыялістычнай моладзі ў Калуге існавала Вучнёўская Беларуска Грамада. Яна была створана ўвесну 1918 года вучнямі сярэдніх і вышэйшых навучальных устаноў горада. 18 чэрвеня 1918 года Грамаду зарэгістраваў Белнацком.

Галоўнай мэтай арганізацыі было “аб'яднанне вучняў-беларусаў усіх навучальных устаноў на нацыянальна-культурна-асветнай глебе”. Сябрамі Вучнёўскай Грамады былі, паводле архіўных дакументаў, ураджэнцы Гродзенскай, Віцебскай, Мінскай і Магілёўскай губерняў, а таксама некаторых павеятаў Смаленскай, Арлоўскай, Віленскай, Ковенскай і Чарнігаўскай губерняў.

Вышэйшым органам арганізацыі быў агульны сход сяброў, выканаўчым -- праўленне на чале з выбарным прэзідыямам. У склад апошняга ўваходзіла 5 чалавек і яшчэ 2 чалавекі былі кандыдатамі. Стар-

шыней прэзідыума абраны быў П. Сліжэўскі, сакратаром -- А. Раманчук, сябрамі праўлення -- Л. Сушко і В. Кузьміцкая.

Сябры Грамады працавалі ў літаратурнай і драматычнай секцыях. Пры паасобных ВНУ існавалі аддзелы ВБГ. Мела арганізацыя ўласную бібліятэку. Афіцыйным адрасам Грамады быў дом N 18 па вуліцы Лебядзінскай.

Газета Белнацкома “Дзяніца” ў нумары ад 22 чэрвеня 1918 года змясціла заклік Грамады пад назвай “Да вучняў Беларусаў!” Юнакі з Калугі заклікалі моладзь “прасвятляць свой народ” і прапаноўвалі правесці з'езд вучняў-беларусаў. “Наша Вучнёўская Беларуска Грамада, залучаючы вучняў усіх школ горада, -- пісалася ў газеце, -- мае сваім першым заданнем ствараць із саміх сябе тую працоўную інтэлігенцыю, каторая аддала б усе свае сілы на карысць свайго народу, нашай бацькаўшчыны -- Беларусі, каб павясыць яе да новага культурнага і гістарычнага жыцця вялікага і слаўнага!” Зварот завяршаўся вершам:

**Руку, товарищ!
Работать давай!
Работы усиленной
Требует край!**

Дарэчы, усе дакументы Грамады напісаны па-руску, з чаго можна зрабіць выснову, што моладзь зусім нядаўна абрала нацыянальную ідэю, і таму ёй яшчэ бракавала ведання беларускай літаратурнай мовы. Відаць, у Грамадзе не было гэткага абазнага з беларускім рухам чалавека, як Янка Крыўка з ГБСМ.

Беларускі рух у Калуге не абмяжоўваўся рамкамі толькі гэтых двух гурткоў. Увесну 1918 года ў горадзе гэтаксама існавалі аддзяленне Беларускай Народнай Грамады, цэнтр якой знаходзіўся ў Маскве, і консульства Беларускай Народнай Рэспублікі. Рэпрэсіі з боку Белнацкома і органаў савецкай улады ўрэшце прывялі да ліквідацыі абедзвюх устаноў.

Матэрыяльныя ўмовы жыцця беларусаў у Калуге былі надта цяжкія. Так, выступаючы на Усерасійскім з'ездзе ўцекачоў з Беларусі, які адбываўся ў Маскве 17--22 чэрвеня 1918 года, супрацоўнік Камісіі па справах палонных і ўцекачоў (Пленбеж) пры Калужскім губернерскім савеце дэпутатаў Франкоўскі гаварыў пра забарону мясцовымі ўладамі продажу хлеба беларускім ды іншым ўцекачам у горадзе.

Юрка ВАСІЛЕЎСКІ.

2 ЛІПЕНЯ па запрашэнні Генеральнага консульства Рэспублікі Беларусь у Даўгаўпілсе ў памяшканні гарадской управы сабраліся людзі паважанага ўзросту, ветэраны, франтавікі і партызаны, якія прымалі ўдзел у вызваленні Беларусі ад гітлераўскага нашэсця, а цяпер жывуць у гэтым кутку Латвіі. Іх тут каля 300 чалавек. Усе, хто здолеў прыйсці на гэту сустрэчу, былі ўсцешаны, пачуўшы на ўваходзе цёплыя словы прывітання на беларускай мо-

“ДАЎГІ МЫ ІМ ЯШЧЭ НЕ АДДАЛІ...”

СУСТРЭЧА СВЯТА -- СВЯТА СУСТРЭЧЫ

ве і атрымаўшы па гваздзіку і кнізе ў падарунак.

Урачыстае пасяджэнне адкрыў консул Рэспублікі Беларусь у Даўгаўпілсе Анатоль Жалтоўскі, ён прапанаваў хвілінай маўчання ўшанаваць памяць тых, хто навекі замоўк, загінуўшы ў змаганні з фашысцкай навалай. У сваім прывітальным слове А.Жалтоўскі нагадаў, як вызвалілася Беларусь, раскажаў аб цяперашнім становішчы на Бацькаўшчыне, запэўніў, што будзе па магчымасці аказваць ветэранам падтрымку і дапамогу і пажадаў усім франтавой вытрымкі і цярдзення.

Потым прысутных шчыра віталі старшыня гарадской рады ветэранаў вайны і працы У.Кірэй і старшыня культурна-асветніцкага таварыства “Уздзім” тутэйшых беларусаў З.Дзегцярэнка.

Нямала прыемных хвілін прынес ветэранам канцэрт, на якім з запалам выступілі мясцовыя ансамблі “Русічы” і “Ліра”. Салістка пані Марыся напела з дзесятак вядомых франтавых песьняў, і зала ёй падпявала, выцраючы слёзы. На гэтым канцэрце меў шчасце прачытаць некалькі сваіх вершаў і аўтар гэтых радкоў...

Потым ветэраны Вялікай Айчыннай вайны былі запрошаны да святачнага стала, дзе паднялі франтавую чарку. За паўсядзённых клопатаў і нячаста выпадзе сабрацца разам, і таму тут яны не маглі нагаварыцца. Мне добра запамнілася размова з Дзмітрыем Рафаенкам. “Мы столькі слёз тут зараз выпілі”, -- сказаў ён. Гэты чалавек падзяліўся ўспамінамі аб фарсіраванні Дзвіны каля Друі, вызваленні Жлобіна і ўзяцці штурмам Мінска. Не забываюцца таксама твары і словы Аляксея Зайкі і Аляксандра Бабкова. Першы з іх быў франтавіком, вызваляў Лепель, Оршу, Віцебск, другі быў партызанам у Браслаўскіх лясах разам з двума братамі, якія загінулі, робячы дыверсію на чыгунцы...

Дзе знайсці тыя словы, каб лепей выказаць ім сваю ўдзячнасць, дзе знайсці тыя сродкі, каб выразіць гэтую ўдзячнасць матэрыяльна? Бо тут, у Латвіі, яны пазбаўлены усіх ветэранскіх ільгот. А дзякуючы такім людзям, на зямлі жыве мір і жыве Беларусь. Дай Божа, каб наша Беларусь жыла добра!..

Станіслаў ВАЛОДЗЬКА.
Даўгаўпілс.

Станіслаў ВАЛОДЗЬКА

Даўгі мы ім яшчэ не аддалі.
Апошні час іх, Божа, аддалі!
Жывуць пакуль на свеце ветэраны --
Падчас іх зорна ззяюць медалі.

З аднога боку -- свет вяскоўцаў ўбраны,
Дыханне разняволеных палёў...
І зранены сэрцы ветэранаў
З другога боку гэтых медалёў.

На ўскрайку Еўропы
І ў цэнтры Еўропы
Іваны, Пракопы
Капалі акопы.

Падчас на Каляды,
Парой на Купалле
Пад неба пагладдам
Акопы капалі.

Знаходзіў, бывала,
Капаючы, хтосьці
Мінулай навалы
Салдацкія косці.

І гнулася зноў жа
Дадолу пытанне:
Акоп гэты, можа,
Магілай мне стане!

Лячыліся жартам
Ад скрухі, знямогі:
-- А раптам ёсць скарб тут
У фонде перамогі!

-- Капайма, пяхота, --
Акопы будучы!
Яшчэ каля хаты
Капаць будзем бульбу!..

... У цэнтры Еўропы
І на ўскрайку Еўропы
Капалі акопы
Вайны далакопы!

Гады бяруць разбег.
Задумайся глыбока,
Прыгледзься да сябе,
Прыгледзься пільна
З боку

Высокай той гары
Крутой -- магілы брацкай!
Гарачая пара
Настала
разабрацца:

Хоць кожны не святы,
Ды ўсе твае пралікі
Вялікія
У тым,
Што часам ты -- двулікі!

Нялёгка быць сабой.
Цяжэй, чым сам,
Быць лепшым.
Вядзі з сабою бой --
У табе твой вораг злейшы!

Ён гнеў твой раздзімаць
Амаль з нічога ўмее!
А ты сябе трымай --
Хоць рукі занямелі б!

Імкі сябе,
Куды
Сумленне папрасіла б.
Свой шлях трымай, як сцяг,
Хоць -- смерць
вачмі касіла б!

Калі за праўду ідзеш,
Страшней за ўсё -- збяцца!
Героі за цябе ж --
Гарой
магілы брацкай!

Ну як ты апраўдаць
Надзеі іх не зможаш
І ворага свайго
Заяцята не зможаш!

Ні ў якім -- не забудзь
Пра доўгі доўг твой самы:
Ты Чалавекам будзь
З апошніх сіл
часамі!

Фота
Аляксандра ХІТРОВА.

Усё часцей і часцей маладыя бацькі хрысцяць сваіх дзяцей у царкве. І, як гавораць, слава Богу, што надыйшлі такія часы, калі ў асабістае жыццё сям'і не ўмешваецца ні партком, ні прафком...

Яшаньку ЯКАЎЦАВУ, які толькі што прыняў абрад хрышчэння (на здымку), толькі паўгода. Расці, маленькі. Хай беражэ цябе Бог!

14. ДЗЕВЯТЫ ВАЛ ДЭНАЦЫЯНАЛІЗАЦЫІ (1863 — 1904)

Асноўным стрыжнем царскай палітыкі на Беларусі пасля паўстання 1863 года зноў стала русіфікацыя. Яе ініцыятар М. Мураўёў, хоць і быў у 1865 годзе адхілены ад улады, але меў сваіх паслядоўнікаў у асобе пазнейшых генерал-губернатораў і губернатараў. Русіфікацыя ахапіла на гэты раз беларускае сялянства. Яно выпускалася царызмам з цемры непісьменнасці, далучалася ў рускай мове да агульнарасійскіх каштоўнасцяў, выхоўвалася ў духу праваслаўнай маралі... Можна пасля адмены прыгону русіфікацыя набыла цывілізаваныя формы і стала не зусім бескарыснай для беларусаў?

14.1. Кіраванне краем

ФАРМІРАВАННЕ РУСКАЙ АДМІНІСТРАЦЫІ. У час паўстання мясцовая адміністрацыя, якая складалася пераважна з апалячанай шляхты, фактычна выйшла з пад падпарадкавання Пецярбурга, сабатавала яго загады, карыстаючыся сваім становішчам, вяла сярод насельніцтва агітацыю супраць расійскага панавання. А таму не выпадкова М. Мураўёў прасіў цара неадкладна ўсе вышэйшыя пасады ў краі, а таксама тыя, што мелі дачыненне да народа, запоўніць

рускімі ўраднікамі, а пазней і ўсе астатнія. Аляксандр II пагадзіўся. Расійскія газеты пачалі заклікаць гадаванцаў універсітэтаў стаць місіянерамі рускай народнасці і друкавалі абвесткі пра вакансіі. Урад вабіў каланістаў эканамічнымі выгадамі. Падарожныя выдаткі ім аплачваліся дзяржавай у двойным памеры, а іх службовыя аклады з улікам русіфікатарскай працы павялічваліся ў паўтара раза. Пры неабходнасці выдаваліся і пад’ёмныя грошы ў памеры паўгадавога акладу.

Беларусь запаўнялася велікарускімі бюракратамі, большасць якіх адносілася да адкідаў Расіі. Прыліў быў такі, што ў беларускіх гарадах не хапала адукаваных жанчын, каб місіянеры-ўраднікі маглі завесці сям’ю. У варожым акружэнні і ад тугі яны бязбожна пілі і гулялі ў карты. Квітнеў хабар. Багацеі маглі купіць сабе любую пастанову мясцовай адміністрацыі. Новымі прыгоннікамі сталі для сялян земскія начальнікі, якіх цар з 1889 года паставіў для нагляду за вясковымі справамі. Гэтыя пасады маглі займаць толькі рускія. Паводзіны прыезджых ураднікаў не павялічвалі павагі да рускага народа з боку мясцовага жыхарства. Беларусь была нашлігавана рускім войскам, на якое таксама ўскладвалася русіфікатарская місія. Мясцовае насельніцтва пераімала рускія прымаўкі, песні, а таксама брыдкаслоўе.

Ад дзяржаўнай службы адхіляліся фактычна спаланізаваныя беларусы, бо сапраўдных палякаў у нашым краі было няшмат. Але ўраднічога не зрабіў і для таго, каб рыхтаваць мясцовых ураднікаў хоць бы з асяроддзя праваслаўных

беларусаў. Ураджэнцы Беларусі пасля заканчэння універсітэтаў звычайна імкнуліся на радзіму, але іх не дапускалі сюды. Толькі ў 80–90 гадах, ды і то пераважна ў Віцебскай і Магілёўскай губернях, з’явіліся ўраднікі з ліку адукаваных беларусаў сялянскага паходжання. Руская адміністрацыя запанавала ў губернскіх і павятовых цэнтрах. І толькі сялянскае самакіраванне заставалася па нацыянальнаму складу беларускім.

ПАЛІЦЭЙСКІЯ МЕТАДЫ КІРАВАННЯ. І пасля паўстання 1863 года Беларусь не пазбавілася ад рэжыму ваеннага становішча, якое канчаткова было адменена толькі ў 1870 годзе. Але не надоўга. Паслядоўнікі Капіноўскага не прыпынялі барацьбы з царызмам і дзейнічалі найчасцей у кантакце з рускімі рэвалюцыянерамі-народнікамі. Адзін з іх — Ігнат Грынявіцкі, ураджэнец Бабруйшчыны, студэнт Пецярбургскага політэхнічнага інстытута, і сакавіка 1881 года зрабіў замах на Аляксандра II. Бомба, якая забіла цара, смяртэльна параніла і 25-гадовага тэрарыста. Новы самадзержжац Аляксандр III (1881–1895) абвясціў “Палажэнне аб узмоцненай ахове”, якое пры неабходнасці ўводзілася ў той ці іншай губерні імперыі. На яго аснове губернатары і генерал-губернатары надзяляліся амаль неабмежаванай уладай: выдавалі часовыя законы і каралі ўсіх упокат без суда. Беларусь не раз перажывала ўсе жахі губернатарскага дыктатарства. Паліцэйскія метады кіравання не спрыялі натуральнаму развіццю эканомікі і культуры беларускага краю.

ЗАНЯДБАННЕ ПРАГРЭСІЎНЫХ ПЕРАМЕН.

Паўстанне 1863 года, а потым ваеннае становішча затрымалі на Беларусі буржуазныя рэформы Аляксандра II. Яны ўводзілі ці са спазненнем, ці з урэзкамі. Так, судовая рэформа 1864 года, якая сцвярджала бессаслоўнасць і адносную незалежнасць новых судов, была распаўсюджана на Беларусь праз 19 гадоў. Земскую рэформу 1864 года, якая ўводзіла выбарныя органы мясцовага самакіравання для арганізацыі пачатковай адукацыі, медыцыны, землямерных работ, статыстычнага ўліку, на Беларусь увогуле не збіраліся распаўсюджваць. Царскі ўрад баяўся, што земскае самакіраванне павялічыць апазіцыйнасць спаланізаваных паноў. Урэшце ўрэзае земства, якое не выбіралася, а назначалася ўладамі, з’явілася ў трох губернях — Віцебскай, Магілёўскай і Мінскай — у 1903 годзе. І толькі ў 1911-м гэтыя губерні атрымалі выбарнае земства. Пры гэтым закон даваў перавагу рускім і адхіляў ад выбараў яўрэяў. Што тычыцца Віленскай і Гродзенскай губерняў, то яны царскага земства так і не пабачылі. Усе гэтыя абмежаванні зніжалі ўзровень сацыяльнага і культурнага абслугоўвання насельніцтва Беларусі.

Толькі Смаленшчына, якую падшліпілі да рускіх губерняў, не ведала юрыдычнай дыскрымінацыі. Але ў расійскай імперыі не забяспечваліся грамадзянскімі правамі нават рускія дваране. Яны не маглі галасаваць і не мелі хоць бы дараднага голасу. Ужо Прусія ды Аўстрыя і то апырэджвалі Расію. У другой палове XIX стагоддзя там выбарчае права пашырылася на сялян і рабочых.

Захар ШЫБЕКА

ГІСТОРЫЯ БЕЛАРУСІ У XIX - XX СТАГОДДЗЯХ

(РАЗДЗЕЛЫ
З НЕНАДРУКАВАНАЙ КНІГІ)

14.2. Асвета

РУСКАМОУНЫ МАНАПАЛІЗМ. Руская мова на Беларусі пасля паўстання 1863 года набыла дзяржаўны статус. Яна стала абавязковай паўсюдна. М. Мураўёў загадаў перапісваць па ўсяму краю шпільды, забараніў размаўляць па-польску на сходах і ў грамадскіх месцах, увёў рускую мову нават у справаводства прыватных крам. У 1867 годзе выдаецца царскі загад аб забароне друку на беларускай мове польскім (лацінскім) алфавітам. Рускі ж для гэтай мэты не быў прыстасаваны. Ды і мясцовая інтэлігенцыя спачатку грэбавала ім. А калі выспела жаданне і згода друкавацца па-беларуску рускімі літарамі, то мясцовыя цензары для надзейнасці звычайна лічылі за лепшае забараняць усякі беларускі друк, на якім бы алфавіце ён ні быў. А таму закон 1867 года і яго пашыранае тлумачэнне нанеслі цяжкі ўдар беларускаму культурнаму адраджэнню.

АДУКАЦЫЯ ТОЛЬКІ ДЛЯ НАДЗЕЙНЫХ. Русіфікацыя школьнай справы на Беларусі пачалася з рэпрэсіўных мер супраць патрыятычнай вучнёўскай моладзі. Навучальныя ўстановы найперш ачышчаліся ад удзельнікаў паўстання. Віну ж студэнтаў Горы-Горацкага земляробчага інстытута ўрад палічыў настолькі вялікай, што ў сакавіку 1864 года закрыў гэтую адзіную на Беларусі вышэйшую навучальную ўстанову. У 1866 годзе ва універсітэтах і інстытутах Расіі ўводзілася працэнтная норма для студэнтаў-ка-

толікаў. Гэтае абмежаванне распаўсюджвалася і на беларусаў каталіцкай веры. На шляху да вышэйшай адукацыі ставіліся перашкоды, бо прымнажаць шляхецкую інтэлігенцыю (будучых змагароў за незалежнасць Беларусі) царскі ўрад не хацеў. Палітычна небяспечная лічылася і інтэлігенцыя з сялянскіх мас. Яна звычайна становілася на шлях барацьбы з урадам, бо магла параўнаць гаротнае жыццё вёскі, якое добра ведала, з раскошай паноў, доступ у асяроддзе якіх давала адукацыя. Таму Пецярбург з вялікай неахвотай ішоў на адкрыццё ў краі новых гімназій, а ў далейшым так і не дазволіў узнавіць тут дзейнасць хоць бы адной вышэйшай навучальнай установы. Працэс фарміравання высокаадукаванай беларускай інтэлігенцыі ўскладняўся, што не спрыяла нацыянальнаму адраджэнню.

КЛЕРЫКАЛІЗАЦЫЯ ШКОЛЫ. Надзейным памочнікам Мураўёва ў справе русіфікацыі краю стаў І. Карнілаў, які ў 1864–1867 гадах займаў пасаду папачыцеля Віленскай вучэбнай акругі. У аснову выхавання і навучання ў рускай школе на Беларусі клалася праваслаўная рэлігія. Вучням убівалася ў галаву, што ўсе праваслаўныя — рускія, а ўсе католікі — палякі. Выходзіла, што беларусаў не існавала ўвогуле, іх дзялілі на рускіх і палякаў у адпаведнасці з веравызнаннем. Прапаведвалася нецярпімасць да ўсіх неправаслаўных. Галоўнай асабай у любой школе становіўся поп. Ён выкладаў законы веры і свяшчэнную гісторыю, а галоўнае — сачыў за адда-

насцо настаўнікаў цару і рускай праваслаўнай ідэі. Варта было неўзлюбіць папу каго-небудзь, як той губляў месца працы. Здаралася, што настаўнікі цярпелі толькі за тое, што не мелі голасу для царкоўных спеваў.

НАСАДЖЭННЕ РУСКІХ НАСТАЎНІКАЎ. Царскія ўлады павыганялі са школ усіх беларускіх настаўнікаў каталіцкай веры, бо адносілі іх да палякаў. Неадпаведнымі для русіфікацыі лічыліся нават свяшчэннікі, якія раней спавядалі уніяцтва. У школах не было каму працаваць. Тады папоў і настаўнікаў пачалі выклікаць з цэнтральнай Расіі на тых жа льготных умовах, што і ўраднікаў. Але ўжо пры віленскім генерал-губернатара А. Патапаве (1868–1874) ад мураўёўскіх дакументаў метадаў русіфікацыі прышлося адмовіцца, каб не даваць падтрымку шляхецкаму далучэнню да расійскага народніцкага руху.

ШКОЛЬНАЯ РЭФОРМА 1864 ГОДА. Успомнілі і пра яе. Рэформа давала права адкрываць народныя, а з 1872 года і гарадскія вучылішчы, якія падпарадкоўваліся Міністэрству народнай адукацыі. Усе астатнія пачатковыя школы розных ведамстваў і прыватных асоб закрываліся. Мужчынскія гімназіі дзяліліся на два тыпы — класічныя і рэальныя. Першыя спецыялізаваліся на гуманітарных навукх, другія — на прыродазнаўчых. Пазней рэальныя гімназіі былі пераўтвораны ў рэальныя вучылішчы. Аднак з-за рэпрэсіўных мер урада і адсутнасці земства школьная рэформа 1864 года не мела

на Беларусі такіх вынікаў, як ва ўнутраных губернях Расіі.

ПАЧАТКОВАЯ АДУКАЦЫЯ. М. Мураўёў выступав за як мага большае пашырэнне рускай народнай школы сярод беларускіх сялян, каб русіфікаваць іх і выхоўваць у духу хрысціянскай цярплінасці і пакорлівасці ўладам, а таксама любові да цара. Тым не менш, народныя вучылішчы адкрываліся на сродкі сялян і збораў з паноў за ўдзел у паўстанні. Але як толькі сяляне пачалі адмаўляцца ад утрымання школ з-за беднасці, рост іх колькасці прыпыніўся.

Праграма русіфікацыі беларускага сялянства зрываўся. Галоўны начальнік праваслаўнай царквы Расіі, обер-пракурор Сінода К. Пабеданосцаў не мог з гэтым змірыцца. З 1884 года ён пачаў адкрываць на Беларусі царкоўнапрыходскія школы (ЦПШ), якія ўтрымліваліся на сродкі духоўнага праваслаўнага ведамства. Іх адкрывалі ў беларускіх вёсках тысячамі. Хутка яны колькасна намнога перавысілі народныя вучылішчы Міністэрства народнай адукацыі. Нідзе так многа ЦПШ не было, і нідзе пачатковая адукацыя не мела такой рэлігіяна-русіфікатарскай накіраванасці, як у Беларусі. Толькі папоўская навука не прышчэпівалася асабліва да беларускіх сялянскіх хлопцаў, а ў паўсядзённым працоўным жыцці забывалася і руская грамата. Сціпла, але без прыніжэння сялян пры выпадку звычайна казаў, што ён “тутэйшы”.

“ЧАМУ АДСТУПНІКАЎ У НАС ТАК МНОГА?”

[Заканчэне. Пачатак на 1-й стар.]

“Кто страданы людзей понимает, Кто умеет их скорби смягчить, Кто от чистого сердца прощает, Обладает тот даром любить!”

У 1914 годзе пачалася першая сусветная вайна, і 35-гадовы Пётр Антонавіч быў пакліканы на вайсковую службу і назначаны ваенным чыноўнікам — справаводам аднаго з вайсковых ветэрынарных лазарэтаў.

Лютаўская рэвалюцыя 1917 года заспела Крэчэўскага на гэтай пасадзе ў Барысаве. З першых дзён, напоўненых бурлівымі падзеямі, ён уключыўся ў палітычную барацьбу. Крэчэўскі быў выбраны старшынёю Барысавскага Савета салдацкіх і рабочых дэпутатаў. У якасці дэлегата ад гэтага Савета быў накіраваны на Першы Усебеларускі з’езд, які адбыўся ў снежні 1917 года. Тут Пётр Антонавіч узначаліў мандатную камісію. Добра ведаючы склад дэлегатаў з’езда, у артыкуле “Кто был на 1-м Всебелорусском съезде” ён піша, што прадстаўніком на з’ездзе быў сапраўдны беларускі народ — сяляне, салдаты і група інтэлігенцыі, якая засталася вернай народу. П.Крэчэўскі быў выбраны ў склад Выканаўчага камітэта Рады Усебеларускага з’езда.

Адзін з паплекнікаў П.Крэчэўскага пэтэ Макара Краўцоў у сваіх успамінах даволі дакладна і каларытна падае партрэт Пятра Антонавіча:

“...яго пышная рыжаватая барада, крыху прыгнутая, вышэйшая за сярэдні рост фігура ў старым шынялі расейскага вайсковага ўраднага, недастача пярдніх зубоў у роце, а праз гэта і глухі тэнаровы тэмбр голасу пры гутарцы — усё гэта рабіла яго нейкім старэйшым з выгляду... Не магу прыпомніць ані ценю гневу на яго шыраканосым светлым твары, а таксама ў вечна спакойным і вечна ласкавым паглядзе рашучых шырока расплошчаных вачэй”. У той час, у 1917 годзе, Пятру Антонавічу было толькі 38 гадоў.

На долю Крэчэўскага выпала ўдзельнічаць у стварэнні Народнага Сакратарыята Беларусі, у момант адступлення СНК Заходняй вобласці і фронта

ён быў дэлегаваны да чыгуначнікаў, якія затрымлівалі бальшавіцкіх камісараў. Крэчэўскі параіў ім патрабаваць ад бальшавіцкіх камісараў заплаціць чыгуначнікам за паўгода наперад. Патрабаванне гэта было выканана.

З моманту стварэння Народнага Сакратарыята Беларусі Пётр Антонавіч займае шэраг важных урадавых пасадаў: дзяржаўнага кантралёра, народнага сакратара фінансаў, народнага сакратара гандлю і прамысловасці. Ён быў ініцыятарам увар’яднення ўласнай нацыянальнай валюты пасля дасягнення незалежнасці, прымаў актыўны ўдзел у абвешчэнні Беларускай Народнай Рэспублікі і яе незалежнасці. П.Крэчэўскім быў распрацаваны праект фінансавых і фіскальных (падатковых) мерапрыемстваў, некаторыя моманты якога не страцілі свайго значэння і сёння. Так, у праекце прадугледжваецца ўкладанне замежных інвестыцый у эканоміку Беларусі як асновы прызнання рэспублікі і трывалага становішча ўласнай валюты, выпуск уласных грошай, якія забяспечваюцца агульным коштам наяўнага лесу (дравесная валюта). Трэба адзначыць, што П.Крэчэўскі займаўся не толькі тэарэтычнай распрацоўкай, але і практычнай дзейнасцю. 24 красавіка 1918 года Крэчэўскі ўзначаліў Цэнтральную беларускую гандлёвую палату. Гэтая ўстанова вырашала пытанні тавараабмену і забяспячэння насельніцтва Беларусі неабходнымі прадуктамі харчавання. У верасні 1918 года разам з Фёдарам Вернікоўскім заключыў пагадненне з урадам Украіны аб тавараабмене. У канцы 1918 года, пасля таго як было заключана пагадненне паміж Літоўскай тарыбай і Віленскай Беларускай Радай, Пётр Антонавіч выконваў абавязкі камісара ў Гродзенскім павеце. У канцы 1919 года ў Радзе Беларускай Народнай Рэспублікі адбыўся раскол. Прадстаўнікі партыі беларускіх эсэраў і сацыялістаў-федэралістаў, незадаволеныя прапольскай арыентацыяй беларускіх сацыял-дэмакратаў і ўрада Антона Луцкевіча, на пасяджэнні 13 снежня 1919 года аб’явілі пра стварэнне Народнай Рады БНР на чале з П.Крэчэўскім.

З гэтай гэтага часу і да сваёй смерці П.Крэчэўскі ўзначалваў Радз БНР. З-за неспрыяльных абставін прадстаўнікі Рады

БНР былі вымушаны падацца ў эміграцыю. Спачатку ў Коўне, потым у Празе Пётр Антонавіч не спыняе сваёй дзейнасці на карысць Беларускага нацыянальнага адраджэння. Ён пратэстуе супраць заключэння Рызскага мірнага дагавора паміж Савецкай Расіяй і Польшчай. 20 мая 1924 года ён накіроўвае мемарандум у Лігу нацый, у якім дамагаецца належных беларускаму народу правоў. У 1926 годзе пад яго рэдакцыяй выходзіць зборнік па гісторыі, культуры і эканоміцы “Замежная Беларусь”. У ім Пётр Антонавіч выступае не толькі як публіцыст, але і гісторык і літаратар. Актыўны палітычны дзеяч, у душы ён заўсёды заставаўся паэтам. Пра гэта сведчыць цэлы шэраг вершаў П.Крэчэўскага, што захаваліся, а таксама дзве вершаваныя паэмы.

У 1918 годзе, насычаным важнымі падзеямі, ён знаходзіць час і ў “Вольнай Беларусі” 9 чэрвеня змяшчае свой верш — апрацаваную народную беларускую легенду пра стварэнне бусла. У сваім вершы ён піша:

**“І беларус буслоў шануе,
Ён кажа: “Нельга бусла біць,
Бо Янкі ў ім душа існуе,
Ён чалавек і хоча жыць”.**

6 студзеня 1921 года П.Крэчэўскі стварае вершаваную драму “Рагнеда”, а 2 лютага 1923 года робіць інсцэніроўку паэмы Агарова “Глінка”. Шэраг вершаў, а таксама вершаваных перакладаў з чэшскай і ўкраінскай моў Пётр Антонавіч друкуе і ў зборніку “Замежная Беларусь”. У вершы “Таённая смага” адчуваецца туга Крэчэўскага па Радзіме:

**“Душу мне страх агортае,
Стыгне ў жылах і кроў...
Сэрца нічога не знае --
Цягнецца толькі дамоў”.**

Пётр Крэчэўскі як Старшыня Рады БНР не згадзіўся з рашэннем Берлінскай канферэнцыі 1925 года аб роспуску Рады БНР, лічыў гэта бальшавіцкай правакацыяй. Ён вельмі моцна перажываў, што многія з яго паплекнікаў паверылі абя-

цэнням савецкай улады. У вершы “Мурашнік”, параўноўваючы жыццё мурашак і людзей, Пётр Антонавіч піша:

**“Паміж людзьмі мы бачым
штось другое...
Для Бацькаўшчыны працаваць
ім стыд,
Ім дзесьці свеціць шчасце міравое,
А родны край няхай гарыць!..”**

Памёр Пётр Крэчэўскі на пяцідзесятым годзе жыцця ў Вінаградскай бальніцы Прагі і быў пахаваны там на мясцовых могілках. Мінула 66 гадоў з дня смерці носьбіта ідэі беларускай незалежнасці, але многія думкі, выказаныя ім, на вялікі жаль, з’яўляюцца актуальнымі і сёння.

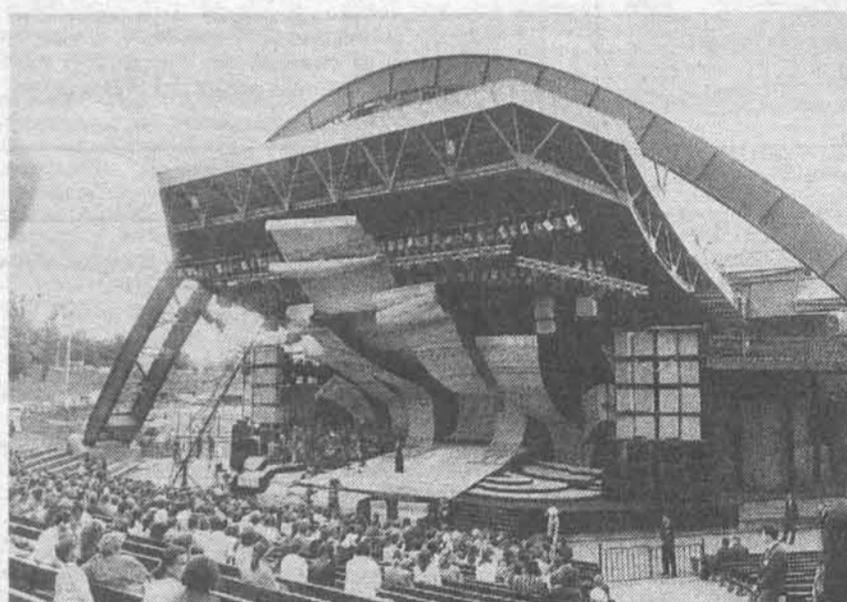
**“Чаму адступнікаў у нас так многа!
Чаму ж такіх адступства не страшыць!
Чаму родны сыяг не цягне да сваёга!
Чаму на ўласнай глебе працаваць
ім стыд,
Але не стыд -- у наймітах, у чужога!”**

Будзем спадзявацца, што верш-зварот “Беларускаму народу” будзе пачуты:

**“Дзе слова наша, слаўны род
Славян, з прадвеку жывішых вольна,
Выходзь жа, беларус-народ,
Са братняй крыві безпатоўнай,
Выходзь на сьвет з багны балот,
Як тыя рэчкі, што нясуцца
Зь зямлі тваёй на поўдзень, усход --
Выходзь, выходзь!..”**

Валянцін МАЦЕЦ.

“СЛАВЯНСКІ БАЗАР” АПРАЎДАЎ СПАДЗЯВАННІ

“Славянскі базар” у Віцебску прайшоў як вялікае ўрачыстае свята славянскіх культур. Ён стаў поруч з Сопатам, Карлавымі Варамі, Сан-Рэма і Лос-Анджэлесам. “Фестываль быў “запатэнтаваны” на самай прэстыжнай музычнай ярмарцы ў Канах, — сказаў кіраўнік Віцебскай дырэкцыі фестываляў Радзівон Бас. — Таму ў Віцебск разам з зоркамі эстрады прыехалі і шоу-менеджеры, славетныя музычныя арганізатары”.

Віцебск з нядаўніх часоў называюць сталіцай славянскай музычнай культуры. І не толькі славянскай, бо побач са спевакамі і музыкантамі з усіх еўрапейскіх славянскіх дзяржаў гасцямі і ўдзельнікамі свята былі асоб-

ныя выканаўцы і творчыя калектывы з Францыі, Ірландыі, Румыніі, Італіі, Літвы, Грузіі, Малдовы, Узбекістана, славянскіх дыяспар з усіх куткоў зямнога шара.

Фестываль рассыпаўся па ўсім Віцебску, але галоўнай сцэнічнай пляцоўкай быў летні амфітэатр пад адкрытым небам на пяць тысяч гледачоў. І на гэтай славетнай сцэне выступалі зоркі беларускай, рускай, украінскай эстрады — Ядвіга Паплаўская і Аляксандр Ціхановіч, Юрый Антонаў, Тамара Гвердцытэлі, Ларыса Долина, Уладзімір Мулявін з “Песнярам”, Аля Пугачова, Філіп Кіркораў, Надзея Бабкіна. У тэатры імя Якуба Коласа працаваў Цэнтр нацыянальных культур

тур з разнастайнай праграмай, дзе можна было пазнаёміцца з культурнымі каштоўнасцямі братніх народаў. І гэта было бясплатна, хоць лепшыя білеты на фестываль каштавалі звыш 60 000 рублёў. Упершыню білет на любы фестывальны канцэрт быў яшчэ і латарэйным білетам.

На фестывалі праходзілі Дні нацыянальных культур, якія вызначаліся выступленнямі лепшых калектываў і славетных зорак эстрады той ці іншай краіны, выставамі мастакоў, выступленнямі маладых канкурсантаў.

Пра тое, што дае “Славянскі базар” Віцебску, сказаў старшыня гарвыканкома, прэзідэнт фестываля Валерый Неушаў: “Для любога жыхара

Віцебска фестываль -- вялікае свята. Акрамя таго, ён прыцягвае ў горад сродкі: напаўняецца гасцінічны комплекс, які звычайна пустуе, з поўнай нагузкай працуе сфера бытавога абслугоўвання”.

Удзельнік фестывалю Мікі Еўрэмавіч сардэчна выказаў свае адносіны да фестывалю, усёй яго добразычлівай атмасферы: “Калі б я не быў сербам, абавязкова б нарадзіўся беларусам”.

Адшумеў “Славянскі базар”, які многа абяцаў гледачам і непасрэдным удзельнікам і не падмануў іх спадзяванняў.

НА ЗДЫМКАХ: галоўная сцэна фестывалю; спявае Філіп КІРКОРАЎ.

ВІЦЕБСК, ЛЕТА 1994-га, або СУБ'ЕКТЫЎНЫЯ НАТАТКІ МЕСЦІЧА З НАГОДЫ ПЕРШАГА МІЖНАРОДНАГА ШАГАЛАЎСКАГА ПЛЕНЭРУ

"КАЛІ Б Я НЕ БЫЎ ЯЎРЭМ..."

Сярод выстаў, наладжаных у Віцебску падчас Шагалаўскага пленэру, была яшчэ адна, якая асабліва не выпучалася ні памерамі экспазіцыі, ні прадстаўнічасцю экспанатаў і размяшчалася ў двух невялікіх пакойчыках музея прыватных калекцыяў. Называлася яна "Культура і быт яўрэяў на зямлі Шагала". На ёй былі прадстаўлены звычайныя побытавыя рэчы мяжы XIX-XX стагоддзяў: гадзіннікі, ювелірныя вырабы, аптэчны посуд, візітныя карткі, сямейныя фотаздымкі,

паштоўкі з відарысамі гарадоў і выявамі сінагог, малітоўнікі, суботнія падсвечнікі і г.д. Гэтая выстава наўрад ці здзівіла чым гасцей і ўдзельнікаў пленэру, вока якіх неаднойчы цешылася дасканалымі прыкладамі мастацтва народа Ізраіля, сканцэнтраванымі ў музеях свету. Яна хутчэй уразіла саміх віцебскіх месцічаў тым, як мала ўзораў яўрэйскага мастацтва захавалася ў мясцовых сховішчах, як сплякана сёння культура цэлага народа. "Гісторыя Беларусі з яўрэйскай кнігай, якую гарталі, але не чыталі. Аднай з нечытаных старонак гэтай кнігі стала гісторыя яўрэйскага народа амаль за 500 гадоў яго пражывання на гэтай зямлі", — такімі словамі пачаў размову з наведвальнікамі выставы загадчык музея Віктар Голасаў.

Працяг. Пачатак у № 30.

Касмічнае мастацтва Марка Шагала ўзрасло з нацыянальнай культуры яўрэйскага народа. "Калі б я не быў яўрэем (у тым сэнсе, які я ўкладаю ў гэтае слова), я ніколі не стаў бы мастаком або быў бы іншым мастаком", — гэтыя словы самога Майстра з'яўляюцца вызначальнымі для разумення гапоўнай сутнасці яго творчасці.

Як асэнсоўваецца сёння ў свеце сама праблема яўрэйскай культуры? Гэтае пытанне стала адной з тэм абмеркавання на "круглым stole" пленэру, што адбыўся 4 ліпеня і быў прысвечаны творчасці Шагала. Мастацтвазнаўца з Масквы Марына Бяссонава, якая толькі што вярнулася з Ізраіля з чарговага кангрэса, прысвечанага яўрэйскаму мастацтву, адзначыла, што да вырашэння гэтай праблемы намяціліся прыняццёва новыя падыходы. "Ужо зараз зразумела, — сказала яна, — што наступны кангрэс будзе прысвечаны Іерусаліму ў цэлым і праблеме яўрэйскай культуры ў праламленні культур іншых краін. Гэта перш за ўсё праблема ўзаемакантактаў, узаема сувязей, і творчасць Шагала ў гэтым сэнсе да сённяшняга дня застаецца самай важнай, самай загадкавай, самай недараскрытай, таму што інтэрпрэтаваць яе можна з пазіцыі надзвычай розных і вельмі цікавых".

Цешыць тое, што такі падыход да вырашэння праблемы сустракае сёння па-разуменне і на Беларусі. "Яўрэйская культура Беларусі і яе ўзаемадзеянне з беларускай і іншымі культурамі" — міжнародную навуковую канферэнцыю з такой назвай наладзіў у Мінску ў траўні бягучага года навукова-асветны цэнтр імя Ф. Скарыны. Віцебская выстава "Культура і быт яўрэяў на зямлі Шагала" — гэта таксама хоць і маленькі, але істотны крок на шляху да ўласнага і ўзаемагнага разумення культур. Рух насустрач трэба пачынаць адначасова з абодвух бакоў — Беларусі і Ізраіля, толькі ў такім выпадку ён дасць найлепшы плён.

"Беларуская культура ўвайшла ў сусветную культуру праз свой яўрэйскі складальнік", — з гэтымі словамі яшчэ аднаго маскоўскага мастацтвазнаўцы Юрыя Герчука было немагчыма не пагадзіцца. Сп. Герчуком таксама была выказана думка аб тым, што вывучэнне той культуры агульнасці, у якой адбывалася фарміраванне Шагала як мастака, дасць дадатковыя ключы і для разумення творчасці Майстра.

Шкада, што падчас дыскусіі за "круглым stoleм" яе ўдзельнікам не хапіла часу пачаць размову пра творчасць сучасных яўрэйскіх мастакоў, што жывуць па-за межамі Ізраіля. Пэўнае, хоць і вельмі вузкае кола гэтых аўтараў, было прадстаўлена і на Шагалаўскім пленэры.

Сучаснае мастацтва яўрэйскіх мастакоў з краін былога ССД — з'ява, здаецца, яшчэ не вельмі дакладна акрэсленая. Аднак ужо зараз зразумела, што і яна — складальнік асобнага пласта еўрапейскай культуры, які патрабуе спецыяльнага вывучэння і захавання.

"СКРЫПКА ШАГАЛА"

У гады "віцебскага рэнесансу" нават на мастакоў, што на той час сабраліся ў горадзе, найбольшае ўражанне аказвала музычнае жыццё, незвычайна багатае і інтэнсіўнае. Сам Шагала ў артыкуле для часопіса "Сорабіс" у 1919 годзе пісаў: "Мяне, што меў шчасце нарадзіцца ў такім "выбітым" горадзе, як Віцебск, здзіўляе, што тыя самыя "клезмеры" (скрыпачы. — Л.Х.), якіх я на вяселлях прасіў сыграць вальс або падкат і якія згаджаліся не інакш, як атрымаўшы 20 капеек, — цяпер іграюць Шостую сімфонію Чайкоўскага, падбіраюцца да Дэбюсі, хутка, я спадзяюся, будуць добра выконваць "Вясну свяшчэнную" Стравінскага".

Даўно ўжо няма на віцебскіх вуліцах шагалаўскіх "клезмер", імклівыя тэмпы "прафесійнага росту" якіх (да ўдзельнікаў сімфанічнага аркестра) выклікалі натуральную іронію ў сучаснікаў. Вытанчаны слых сённяшніх віцебскіх меламанаў звычайна цешыцца прафесійным выкананнем лепшых музычных калектываў Беларусі і яе суседзяў, якія штогод збіраюцца на два музычныя фестывалі: камернай музыкі імя Івана Салерцінскага і класічнай гітары. Гэтым летам да іх далучыўся яшчэ адзін — фестываль "Скрыпка Шагала".

Пачынаўся ён падчас урачыстага адкрыцця пленэру 20 чэрвеня канцэртаў славуэтага камернага ансамбля "Салісты Масквы" пад кіраўніцтвам народнага артыста Расіі Юрыя Башмета. На гэты раз віцебская публіка і ўдзельнікі пленэру мелі мажлівасць паслухаць творы Франца Шуберта, Густава Малера, Арнольда Шонберга, "Брандэнбургскі канцэрт № 6" Баха. У "Маналогі для альты і струнных" Альфрэда Шнітке саліраваў сам Маэстра — Юрый Башмет. "Мы з задавальненнем будзем прыязджаць у Віцебск яшчэ, запрашайце нас", — сказаў на развітанне кіраўнік ансамбля, якога публіка доўгімі апладысмантамі, стоячы, ніяк не адпускала са сцэны.

Праз тыдзень Віцебск наведаў Дзяржаўны камерны аркестр Беларусі, мастацкі кіраўнік і гапоўны дырыжор якога Інга Эрнст Райль (Германія) прадставіў слухачам цікавую праграму з твораў Моцарта і беларускага кампазітара Уладзіміра Кандрусевіча. Асабліва шчырыя сімпатыі публікі

выклікала Айліш Керыган з ЗША (мецса-сапрана), якая з вялікім артыстызмам і па-чуццём выканала некалькі вакальных твораў з цыклаў нямецкіх кампазітараў Ганса Эйслера, Курта Вайля і Паўля Дэсау на вершы Бэртальда Брэхта.

Потым сваю праграму перад гасцямі і ўдзельнікамі свята прадставілаў Мінскі камерны аркестр, а ў дзень закрыцця пленэру — Дзяржаўны акадэмічны сімфанічны аркестр Рэспублікі Беларусь пад кіраўніцтвам Віктара Дуброўскага. Гектар Берліэз, Генрых Вагнер, Ігар Стравінскі — чароўныя гукі музыкі авалодвалі залай, захоплівалі, але публіка ўсё ж крыху нервалавалася, усе чакалі гапоўнага — новага твора Марка Блэза (Францыя), напісанага спецыяльна з нагоды Шагалаўскага пленэру. Нарэшце вядучы абвясціў: "Марк Блэз "Дзве сімфанічныя карціны ў гонар Марка Шагала". Салістка — Анна Фандэвіль (Францыя). За дырыжорскім пультам — аўтар. Першае выкананне".

Хто пасля гэтага наважыцца называць Віцебск правінцыяй?

Людміла ХМЯЛЬНІЦКАЯ.

НА ЗДЫМКАХ: Люба ЖУХАВІЧАР (Масква). "Галава хлопчыка". Папера, пастэль. Праца перададзена ў дар Віцебскаму мастацкаму музею; іграе Юрый БАШМЕТ.

Фота Уладзіміра БАЗАНА і Людмілы ЛЯШЧОВАЙ.

КАБ ЛЕПЕЙ ВЕДАЦЬ МОВУ...

У выдавецтве "Народная асветы" пабачыў свет "Глумачальны слоўнік беларускіх прыназоўнікаў" П. Шубы. Выданне гэтае ў першую чаргу разлічана на вучняў сярэдніх і старшых класаў, але карысным будзе для кожнага, хто хоча лепей ведаць родную мову. У слоўніку раскрываюцца значэнні прыназоўнікаў, растлумачваюцца складаныя граматычныя пытанні, што тычацца ўжывання прыназоўнікаў з тым ці іншым склонам. Акрамя таго, ёсць гісторыка-этымалагічныя даведкі, прыводзіцца ў патрэбных выпадках паралель з рускай і ўкраінскай мовамі.

[Заканчэнне.
Пачатак на 1-й стар.].

Я шчаслівы, што значную частку творчага жыцця быў звязаны з "Палескай хронікай"...

Генадзь Гарбук нарадзіўся ў вёсцы Глыбачка Ушацкага раёна. Па яго дзяцінству прайшла вайна. Калі фашысты блакіравалі партызанскае злучэнне, сям'я пайшла ў лес, да бацькі Міхаіла Ануфрыевіча. У дзесяць гадоў хлопчык ведаў, што такое бяда. Гэта не магло не пакінуць следу. Магчыма таму ёсць у мастацтве Гарбука нявыказаны, несусцёсны боль.

Вучыўся ён у Беларуска-дзяржаўным тэатральна-мастацкім інстытуце ў народнага артыста рэспублікі Д. Арлова.

— Мне вельмі пашанцавала, — расказвае Генадзь Міхайлавіч, — што першым настаўнікам быў у мяне Дзмітрый Аляксеевіч. У пачатку кожнай новай работы

ён гаварыў нам: "Чым вы можаце здзівіць гледача? Толькі глыбокай думкай. Пальміяным пошукам вашымі героямі сэнсу жыцця". І сёння перад кожнай сваёй новай роллю я паўтараю гэтыя словы настаўніка.

Чатыры гады пасля заканчэння інстытута Г. Гарбук працаваў у тэатры імя Якуба Коласа ў Віцебску, а з 1962 года ён — кулавец. Тут ён стварыў вобразы Васіля ў "Людзях на балоце", Сымона ў "Раскіданым гнязде", Кэліна ў "Святая святых", Сіпатага ў "Аптымістычнай трагедыі". І сёння бачым яго Холадам ("Час ахвяры"), Юткам ("Вежа"), Лайзерам ("Памінальная малітва") і ў многіх іншых ролях, якія ўвайшлі ў залаты фонд, сталі каштоўным набыткам тэатра і артыста.

Больш за 30 год выходзіць ён на сцэну, дзе ўвасобіў шмат персанажаў. Паспяхова працуе Гарбук і ў кіно. Мы бачылі яго

ў стужках студыі "Беларусьфільм" "Чорны замак Альшанскі", "Белья Росы", "Людзі на балоце" і шмат іншых. Але калі гаварыць пра творчы лёс, то не колькасцю сыграных роляў вызначаецца ён, не часам, праведзеным на сцэне, а ўсведамленнем сутнасці сваёй прафесіі, яе таямніц.

— Чым болей ты назапасіў у сваім сэрцы, тым больш аддасі людзям, — гаворыць Генадзь Міхайлавіч. — Усё астатняе толькі сродак да дасягнення мэты. Прыгожы ты — добра, статны — цудоўна, голас з багатым тэмбрам — выдатна. Але ўсё гэта важна толькі тады, калі ты ведаеш, што нясеш людзям, дзеля чаго выйшаш на сцэну. І самае важнае — выявіць сацыяльную падаплекку вобраза, прасачыць яго сувязь з асяроддзем, што яго парадзіла.

Прафесія акцёра толькі тады мае сэнс, калі ёсць магчымасць

іграць, здымацца, чытаць па радцы, з эстрады, — працягвае артыст. — Сустрэкаючыся з рознымі рэжысёрамі, акцёрамі ў кіно, на тэлебачанні, назіраючы манеру гульні, мы пастаянна ўзбагачаем сваё мастацтва. Але тым не менш почырк роднага тэатра захоўваем заўсёды.

— Ну, а што да планаў, — усміхнуўся Генадзь Міхайлавіч, — вось пачалі рыхтаваць спектакль па п'есе Францішка Аляновіча "Манька", і пакуль рэпетыцыі прыпынены: няма грошай на дэкарацыі. Так што завяршаць работу над пастаноўкай будзем у наступным сезоне. А пра роллю я змагу сказаць толькі тады, калі я сыграю...

...Гады ідуць. Надыходзяць і праходзяць юбілейныя даты. І толькі назаўсёды застаецца з артыстам яго талент, яго творчасць.

Зоя ФЕДЧАНКА.

ПРАФЕСІЯ І ЯЕ ТАЯМНІЦЫ

ЛІСТКІ З КАЛЕНДАРА

13 жніўня, субота

**ДВОР-СЯДЗІБА
М. БАЛІНСКАГА**

У 1984 годзе мы з Арсенам Лісам запісалі беларускі фальклор вакол Вільні. Маючы ўжо немалы запас арыгінальных твораў, працягвалі выяўляць новыя. Дайшлі і да старога маляўнічага двара Яшуны, што прытуліўся край даліны паміж узгоркаў Віленскай зямлі. Расступіліся векавыя дрэвы, і на сонцы засвяціўся жаўцёзны помнік класіцызму XIX стагоддзя. Гэта двор-сядзіба Міхала Балінскага.

Дык хто ж быў гаспадар! Міхал Ігнатавіч Балінскі нарадзіўся 200 гадоў назад у Цярэспалі пад Полацкам (на думку Ч.Янкоўскага, радзіма М.Балінскага -- Яшуны). Асноўную частку жыцця вучоны пражыў (і памёр) у Яшунах. Адгэтуль недалёка да Вільні, і гаспадару нічога не каштавала сесці ў брычку і даехаць да Вялікай вуліцы, дзе ён рэдагаваў часопіс “Віленскі штотыднёвік”, а заадно і пабываць у многіх сяброў.

Адораны здольнасцямі гісторыка, публіцыста, края-

наўца, М.Балінскі зрабіў за сваё жыццё нямала. Скончыў Віленскі ўніверсітэт. Выдаваў часопісы, удзельнічаў у паўстанні 1830--1831 гадоў і быў арыштаваны. Нейкі час жыў у Варшаве і таксама быў звязаны працай з часопісам “Вулічныя паведамленні”. Неўзабаве вярнуўся ў Вільню і супрацоўнічаў у музеі старажытнасцей.

Першай буйной гісторыка-краязнаўчай працай М.Балінскага з’явілася “Гісторыя горада Вільні” ў двух тамах (1836--1837), у якой шмат фактаў з гісторыі Беларусі. Выдаў трэці том “Старажытнай Польшчы” (1846), дзе на багатым фактычным матэрыяле апісаў мноства населеных пунктаў Беларусі. Усё ж ён разглядаў Беларусь як частку Рэчы Паспалітай. Часам з’яўляўся славян на Беларусі лічыў у стагоддзе н.э., мяркуючы, што паходзяць яны ад каўказскага племені. Не адмаўляў аўтар ролі скандынаваў у развіцці старажытнарускай дзяржаўнасці. З помнікаў мінулага яго цікавілі абарончыя збудаванні. У прыватнасці ён збіраў звесткі пра Гальшанскі, Лідскі, Крэўскі, Меднікскі і іншыя замкі. Ім адкрыты шэраг цікавых археалагічных помнікаў. Балінскаму ўдалося, напрыклад, адзначыць каштоўнасць феадальнага замка на востраве возера Мясра, што побач з Мядзелем. Асобным выданнем Балінскі падрыхтаваў кнігу пра Крэўскі замак (1842--1843).

Напісаў гісторыю Віленскага ўніверсітэта, даў біяграфіі братоў Снядэцкіх, чьё жыццё звязана з гэтым ўніверсітэтам.

Ул. Сыракомля цаніў М.Балінскага за тое, што ён знайшоў і апублікаваў літаратурны помнік XVII стагоддзя “Ліст да Абуховіча”, напісаны шляхціцам Цыпрыянам Камунякам. Вядома яшчэ і тое, што Балінскі зрабіў памяты і тэ, што ў славутым “Альбоме” А.І.Вяртыгі-Дарэўскага.

Дакументальныя асновы многіх прац М.Балінскага не страцілі свайго практычнага значэння і сёння.

Генадзь КАХАНОЎСКІ.

ТАПАНІМІЧНЫЯ ЭЦЮДЫ

**ДЗЕ КАРАНІ НАЗВЫ
ТВАЙГО ПАСЕЛІШЧА?**

РУЖАНЫ

Паводле легенды, якую апавядаюць мясцовыя жыхары Ружанаў, назва мястэчка (па-мясцоваму Ражана, Ружана) з’явілася ў часы віленскага канцлера і ваяводы Льва Сапегі, а ў аснове яе -- імяны дзвюх яго дачок Ружы і Анны. У адным касцельным ружанскім дакуменце, датаваным 1850 годам, так і значыцца -- Ружанна праз два “н” (“Маладосць”, 1971, N 6). Сапраўды, паселішча з даўніх часоў належала аднаму з багачэйшых у Вялікім Княстве Літоўскім роду Сапегаў. Толькі імяны дачок Льва Сапегі ніяк не маглі паслужыць асновай для назвы, паколькі іх бацька нарадзіўся ў 1587 годзе, на цэлае стагоддзе пазней за першае згадванне пра Ружаны ў пісьмовых крыніцах (1481 год, магчыма не самае ранняе). Прычым назва адзначаецца ў трох варыянтах: Рожана, Рожаная, Ружаны.

Паводле другога падання, паселішча назвалі Ружанамі з той прычыны, што яго жыхары вырошчвалі прыгожыя ружы. Але ж хіба да таго, як з’явіліся кветнікі з ружамі, паселішча ніяк не называлася? Ды ці такая важная і тыповая гэта прыкмета, каб яна магла звярнуць на сябе ўвагу пры найменні паселішча?

Былі спробы звязаць назву Ружаны са старажытным прыметнікам рожаный -- рагавы (ад рога, кута, востры клін). Калі для назваў паселішчаў утварэнне па такой прыкмеце ў нейкай ступені можна дапусціць (хутчэй усё ж Рог, Ражок, Рагі, Ражкі), то для назваў рэч, азёр, ручаёў такая магчымасць наогул выключаецца. Іншая справа, калі слова рог, як мяркуюць некаторыя даследчыкі, было сінонімам слова лес (Рожаная раўназначна Лясная). Але гэта пакуль што не даказана.

Варты ўвагі той факт, што ў старабеларускіх пісьмовых помніках назва паселішча і ракі адзначаецца ў форме прыметніка -- Рожана, Рожаная, Ружана, Ружаная. У гэтай жа форме яна захавалася і ў народных паданнях (Ружанна), і ў памяці мясцовых старажытаў (Ражана, Ружана). Гэта наводзіць на думку, што ў яе аснове адбілася нейкая прыкмета. У старабеларускай і старопольскай мовах быў прыметнік рожаный, які абазначаў паняцці “ружовага колеру”, “ружовы”. У пісьмовых помніках XV--XVII стагоддзяў пра гэта сведчаць такія выразы, як рожаный куст; рожаный венец; рожаная барва на твары; мочывь во воде рожаной. Досыць часта ўжываецца ў гэты перыяд і зыходны назоўнік рожка -- ружка (пра кветку). Зараз ён захавалася толькі ў асобных дыялектах ўсходнеславянскіх моў.

Зусім магчыма, што рака з гліністым дном і ружовым колерам вады магпа атрымаць назву Рожана, Рожаная (як Белая, Жоўтая, Чорная), якая потым была перанесена на паселішча. Ружанкай (памяншальным словам) раку назвалі пазней, калі яна змялела і стала ўспрымацца як другарадны аб’ект у параўнанні з паселішчам.

Адгідранімічная версія падтрымліваецца наяўнасцю шматлікіх назваў водных аб’ектаў з каранем рож-, руж- на тэрыторыі Беларусі, Польшчы, Украіны: Ружаніца -- прыток Вужа, Прыпяці, Дняпра, Рожанка -- прыток Стрыя, Днястра, Ружа -- лясное возера ў Ляскім павеце, Ружаніца або Ружана -- рэчка ў Макоўскім павеце, Ружанец -- ручай у Стрыйскім павеце, Ружаньсток, Ружанасток -- ручай у Сакольскім павеце, Ружава -- прыток Прыпяці, Ружавец -- прыток Ілі. У шэрагу выпадкаў назіраецца супадзенне назвы ракі і размешчанага на ёй паселішча: Рожанна або Рожанно -- лясніцтва і маёнтак у Бідгодскім павеце над рэчкай Рожанной, Рожанка Ніжня і Рожанка Гурна -- вёскі над ракой Рожанкай, Ружаніца або Ружана -- рэчка, мястэчка і вёска ў Слоніўскім павеце. Характэрна і тое, што назвы з каранем рож-, руж- утвараюцца з дапамогай тых жа суфіксаў, што і іншыя гідронімы з атрыбутыўнай асновай (параўн.: Белка, Белаводка, Беліца, Чарніца).

Форма множнага ліку ўзнікла пад уздзеяннем множналікавай мадэлі, якая вельмі характэрна для беларускай аіканіміі. Аналагічным спосабам утвораны назвы вёсак: Танежычы -- на р. Тонеж, в. Грамніцы -- на р. Грамніца, в. Удранкі -- на р. Удранка і іншыя.

Як жа растлумачыць наяўнасць варыянтаў з каранем рож-, руж-? Назвы з каранем рож- адзначаюцца значна раней, чым з каранем руж-. Напрыклад, рака Рожанна ў польскіх дакументах згадаецца пад 1363 годам. Трэба думаць, што гэта агульнаславянская каранёвая аснова. Замена “о” на “у” адбылася значна пазней пад уплывам польскай мовы.

Асобна стаяць назвы Ружампаль, Ружамполле. Яны ўзніклі штучна і з’яўляюцца своеасаблівай данінай модзе “прыхарошвання”, якая працвітала ў свой час у шляхетным асяроддзі. Першая частка гэтых назваў мае пераносны сэнс -- прыгожы, светлы, а другая частка -- поль (ад грэч. поліс) азначае горад, а -- полле -- поле, зямля. Вось чаму ў рускамоўных крыніцах яны перадаваліся як Краснопаль, Краснополле.

Валянціна ЛЕМЦЮГОВА.

СПОРТ

ГУЛЬНІ ДОБРАЙ ВОЛІ

Кожныя чатыры гады праводзяцца Гульні добрай волі па чарзе то ў ЗША, то ў Расіі (раней -- былым СССР). Сёлета іх адкрыццё адбылося ў Санкт-Пецярбургу. Сюды прыслала сваіх прадстаўнікоў і наша рэспубліка. 70 спартсменаў выступілі ў многіх відах спорту.

Ужо прыйшло паведамленне са спарторніцтваў штангістаў. Бронзавыя медалі дасталіся беларусам Алегу Чырыцу і Генадзю Шчакалу.

Мы маглі б разлічваць і на большае. Скажам, у плаванні. Але некаторыя мацнейшыя плыўцы, у тым ліку і наша алімпійская чэмпіёнка Алена Рудкоўская, палічылі лепшым у Санкт-Пецярбургу не выступаць, а ўдзельнічаць у першынстве свету, якое пройдзе праз месяц пасля заканчэння Гульняў добрай волі.

НА РОЗНЫХ УЗРОЎНЯХ

Пачаліся чвэрцьфінальныя гульні першынства свету па шахматах. У ліку прэтэндэнтаў і беларус Барыс Гельфанд. У

Індыі ў гульні Барыс Гельфанд -- Уладзімір Крамнік пакуль ніводзін з шахматыстаў не дамогся перавагі -- нічыя.

Нядаўна фінішаваў міжнародны турнір памяці вядомага венгерскага спартсмена Абоньча. Ён прынес поспех мінчаніну А.Ройману, які правёў спаборніцтва без паражэнняў.

**І ВЕТЭРАНЫ,
І МОЛАДЗЬ**

У разгары лёгкаатлетчынаў сезон. Ён прыносіць добрыя весткі аб выступленні нашых землякоў. Так, на чэмпіянаце свету сярод юніёраў вызначыўся шаставік Дзмітрый Маркаў. Яго лепшы вынік -- 5 метраў 50 сантыметраў, што дало магчымасць нашаму спартсмену заваяваць “серабро”.

На апошнім этапе серыі Гранпры мінчанін Уладзімір Сасімовіч заняў другое месца ў кіданні кап’я. А яго зямлячка Наталля Шыкаленка ў гэтым відзе спаборніцтваў была трэцяй.

Лета.

Фота Аляксандра ТАЛОЧКІ.

Рэдактар Вацлаў МАЦКЕВІЧ

ЗАСНАВАЛЬНІК:

Беларускае таварыства па сувязях з суайчыннікамі за рубяжом (таварыства “Радзіма”).

НАШ АДРАС:

220005, МІНСК, ПРАСПЕКТ
Ф. СКАРЫНЫ, 44.

ТЭЛЕФОНЫ: 33-01-97, 33-02-80,
33-03-15, 33-16-56, 33-07-82.

Пазіцыя рэдакцыі і аўтараў, матэрыялы якіх друкуюцца на старонках “Голасу Радзімы”, не заўсёды супадаюць.

Газета набрана і звярстана ў камп’ютэрным цэнтры рэдакцыі газеты “Вечерний Минск”.
Аддрукавана ў друкарні “Беларускі Дом друку”.
Тыраж 6 000 экз.
Індэкс 63854. Зак. 1111.
Падпісана да друку 1.8.1994 г.